

Cadran cultural

Periodic al Ansamblului Folcloric „Busuiocul“ din Bacău • Anul IV • Nr. 2 (18) • Martie-aprilie 2021

Foto: fundatiafamiliabrancusi.ro

Brâncușiană

*Bat clopotele-n dungă prin orașe,
Turnurile se-nclină spre apus,
Sub salba rugăciunilor golașe
Sufletul rămâne-n piatră un' l-ai pus.*

*Masa plină de tăceri de-atunci
Pe mal de apă a rămas stingheră,
Păsări măiestre o să vină-n lunci,
Să le așezi în ochi câte-o himeră.*

*Cioplite fin să le dai zborul
Și oul să rămână sus pe masă,
De sete îți va fi de înfinit, izvorul
Să vină șipotind pân' lângă casă.*

*Și pe alei cu scaune rânduite
Să-și treacă oamenii sărutul,
Pe sub poartă, nimeni să nu uite
Că nu împărătește el pământul.*

Nicolae VĂLĂREANU SÂRBU

Provocări colocviale

Centrul de Cultură „G. Apostu“, în parteneriat cu Primăria Buhuși, a oferit publicului, pe 19 martie a.c., la Casa de Cultură „Elisabeta Bostan“, spectacolul **Provocări colocviale**, proiect care a adus în prim-plan romanul **Dac-aș fi fost Dumnezeu** (Editura Junimea, Iași, 2021), semnat de **Ion Fercu**, laureat cu Premiului „Ion Petrovici“ al Academiei Române. Au evoluat, alături de autor, criticul Adrian Jicu, actorul Geo Popa, soprana Andreea Simon și pianista Cornelia Zurita-Villafranca.

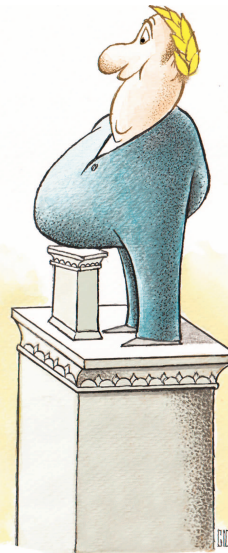

Semne

Cred, Doamne, ajută necredinței mele!, se aude tot mai des prin unele case ale românilor, sătui să tot fie agresați zi de zi, ceas de ceas, secundă de secundă cu vești despre o molimă care nu se știe prea clar dacă a fost sau este, dacă e trimisă de Dumnezeu sau de rapacii producători de vaccinuri și medicamente, în cârdășie cu bancherii și cu cei ce în intervalul de un an care s-a scurs de la sunarea trâmbiței și-au sporit vertiginos conturile, destul de grașe altfel. Intrați în Postul Mare, ei își asumă relele celorlalți, deși toți ar trebui să fim conștienți că e nevoie să ne abținem de la comiterea răului de orice fel în relația cu aproapele. O putem face foarte bine „iertând, ajutând, dăruind, mângâind“, cum ne îndeamnă Patriarhia, postul însemnând și „lupta cu pofta de vizibilitate, ștergerea sinelui exacerbă, ieșirea din temnița rece a egoismului și întâmpinarea caldă a aproapelui nostru, inclusiv a celui împovărat de patimi“. Dați aceste semne și vom birui orice molimă!

Cornel GALBEN

Zâmbiți cu... CIOSU

„Obstacolele dintotdeauna mi-au priit, căci m-au mobilizat...”

• **Interviu cu scriitorul Viorel Savin, la ceas aniversar**

Cornel Galben: Zilele trecute mi-ai dat o „Veste bună în aceste timpuri potrivnice“ și, pentru că nu sunt egoist, aș vrea s-o împărtășești și cititorilor noștri. Spune-le, așadar, despre ce este vorba?

Viorel Savin: Îți mulțumesc pentru generozitate, dragul meu și nu pot să nu observ încă odată că preocupările tale de suflet, jurnalismul cultural și istoria literară, neputându-se exprima plener altfel, decât în mod altruist, te îndeamnă să aduci în atenția publicului un eveniment important din biografia mea literară. Este vorba despre apariția ediției definitive a romanului „Gresia albastră”, - la editura Junimea. Dar, de ce vestea ar fi atât de specială „în vremuri potrivnice”? Pentru că romanul acesta, la care țin enorm, plecându-mi în lume „din atelier”, a reușit deja să-și facă o biografie interesantă în cei doisprezece ani care au trecut de la „despărțire”. Apărut pentru prima dată în două volume, sub titlul „Gresia albastră”, în primăvara lui 2009 la editura Raluca din Buzău, în vara lui 2011 a fost reeditat într-un singur volum, sub titlul „Impostorul. Arta înfrângerii de sine”, în colecția „Romanele istoriei”, la editura Dacia XXI din Cluj-Napoca, iar în 2012, sub același titlu și în același format, a fost reeditat la editura Tipo Moldova din Iași, în colecția „Opera omnia”. Primit foarte bine de critică – Eugen Negrici spune: *Este prima carte importantă de după Revoluție care abordează viața din epoca lui Dej și consecințele psihologice ale fundamentalismului comunist și care, nefiind scrisă cu permisiunea partidului, cum s-a întâmplat cu marea serie a romanelor obsedantului deceniu, are tăria să răzuiască rănilor până la sânge.* -, editat

de trei ori până în prezent și onorat cu premii importante: Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Bacău în 2010, Premiul de Excelență „Liviu Rebreanu” al Asociației Internaționale Culturale DIALLOG, în 2011, intrat, pentru ecranizare, în vederile regizorului Alexa Visarion și ale scenaristului Ioan Antoci (câștigătorul la Cannes cu scenariul „Câinele japonez”), intenții nefinalizate însă din „lipsă de fonduri”, iată că acum, editura Junimea îi tipărește ediția a IV-a, definitivă, în care am revăzut, am adăugit și am așezat altfel materialul prozastic. Sper ca și de data aceasta să prindă la public!

C. G.: Ai deja un public al tău, așa că nu mă îndoiesc nicio clipă că nu va prinde la cititorii care te urmăresc. Vor fi însă și cârcotașii de serviciu, contrariați probabil de această oscilație a titlurilor și de faptul că ediția de la Junimea va fi definitivă. Dacă adăugăm și multele variante care au circulat înainte de a încredința una tiparului, un semn de întrebare se ridică totuși: ai obosit sau, într-adevăr, aceasta din urmă a atins culmile capodoperei la care visai cu ani în urmă?

V. S.: La mine, cel care am scos de sub tipar în anul 2020 trei volume consistente: unul de teatru („De-ale revoluției”) la editura Ate-neul scriitorilor și două romane, unul („O zi din viața lui Teofil Avram”) la editura Paralela 45 și celălalt („Adevărul despre moartea lui Mihai Solomon”) la editura Junimea, nu se pune încă problema oboselii, ci, ca să mă exprim cu cuvenita modestie, se pune numai aceea a onorabilei ținute artistice. Însăși romanul „Gresia albastră”, care ține cu tot dinadinsul să fie nu un simplu roman, adică „o simplă poveste pentru inteligențe domestice”, ci vrea să fie chiar **un veritabil roman holo-grafic**, prin avatarurile lui manuscris-dactilografice – întotdeauna mi-am exprimat recunoștința față de cei care m-au citit „în manuscris”! -, dar și prin cele editoriale, dovedește obsesia mea pentru atingerea maximei limpezimi, a frumosului, dar și a utilului. Nu, ar fi

prea mult spus că prin acest roman „am atins culmile capodoperei la care visam”, însă: cert este că „Gresia albastră”, prin arhitectura sa, prin folosirea diverselor registre naratologice – o spun critici avizați, nu eu! -, prin convocarea unor evenimente ce s-au petrecut la zeci de ani distanță unul de celălalt pentru a se desfășura simultan, dar și prin curgerea vorbelor personajelor concomitent cu gândurile lor, este un roman măcar insolit, dacă nu avem cinstea și curajul să acceptăm că este un roman singular în literatura noastră. Un ochi rafinat, erudit și fără parti-pris poate distinge în construcția lui, pe lângă cele ce tocmai le-am spus, și preluări creatoare din tehnicile altor scriitori români, cu adevărat importanți. Deci, „Gresia albastră” – susțin asta și în baza multelor cronici publicate -, completează firesc tabloul brownian al literaturii contemporane. Așadar, nu am obosit, ci... mă caut!

C. G.: Ai scos porumbelul de care aveam nevoie, pentru că mă întorc, iată, în timp și constat, cu stu-poare, că a trecut deja un deceniu de la ultimul nostru dialog încredințat tiparului și că de-a lungul celor doi lustri lăsați în urmă ai continuat nu numai să te cauți, ci și să lași urme, cum ai fost educat și cum îi stă bine scriitorului care ești. Observ, de asemenea, fie și numai judecând după urmele de anul trecut, că dramaturgul se simte mai în largul lui în pielea romancierului. Ce a determinat această reorientare?

V. S.: Mi-e teamă că din nou voi trezi resentimente, răspunzând sincer la întrebare. Dar, voi răspunde! Da, în plaja opțiunilor mele s-a produs o „reorientare”: după douăzeci și șapte de premiere pe scene importante din țară, am fost obligat să renunț la teatru! Da, obligat! Nimeni, sau poate foarte puțini reușesc să își imagineze frământările și emoțiile prefacerii prin care am trecut. După Revoluție s-au petrecut schimbări profunde și în lumea teatrului. Regizorii și actorii s-au ridicat împotriva așa-zisei „dictaturi a autorilor” - a imuabilității textului

dramatic, de fapt! -, dizolvând păgubos **cunoscuta triadă de aur: dramaturg, regizor, actor**, a cărei respectare a prilejuit marile succese ale teatrului românesc. Și, unde am ajuns, în urma revoluției „făcute democratic” în teatre? Regizorul, devenit factotum peste noapte, dintr-odată nu mai înscenează „piese de un anume autor”, ci „spectacole după un anume autor”. Povestea și coerența situațiilor dramatice au fost sacrificate inept în favoarea teatrului înțeles doar ca scenografie, muzică și joc pur actoricesc. Acum, „eliberat prin cocoțare intempestivă deasupra textului”, fiecare regizor încearcă la biată înălțimea minții lui să creeze varii metafore existențiale, - de cele mai multe ori neclare și care duc la alungarea spectatorilor din săli. Dacă înainte textele mele, puse în scenă cinstit, de regizori onești, s-au jucat la teatre importante câte doi, câte patru și chiar câte șase ani la rând – sute și sute de spectacole deci! –, acum spectacolele de teatru contrafăcute se pot lăuda cu cel mult câte șapte sau opt reprezentații!? Dar, culmea „democrației de cumetrie”: nimeni nu dă seamă de numărul de spectatori convinși să vină la teatru; nimeni nu este întrebat despre cheltuielile făcute aberant cu plata regizorilor. Banii de la buget „se dosesc” într-o veselie în spatele unor teancuri cu hârtii justificative. - Cât am fost director de teatru, eu nu am aruncat cu banii în tot felul de regizori și de experimente frizând demența – de asta mi-am și făcut recoltă strașnică de dușmani neiertători! –, însă, se poate vedea în scriptele din arhivă: numai cu banii din încasări pe bilete am cumpărat o camionetă, am dotat teatrul cu minimum de tehnică de calcul și am plătit și salarii unor actori colaboratori; dar strict în funcție de încasările ce le aduceau cu spectacolele jucate de ei! Și le jucau și în deplasare, cu sălile pline! - Ce să fac? Din pricina educației, așa am înțeles să mă comport față de avutul obștesc. . . Țin minte că, pentru că am îndrăznit să plătesc un regizor – foarte bun de altfel –, exact după orele de muncă prestate, calculate conform adevăratei de salarizare de la teatrul unde era încadrat cu normă întreagă, mi s-a dus vestea în țară ca de popătuns. - În aceste condiții, în care și mie

mi-au fost masacrate două texte de „geniul” unor regizori de care m-am delimitat public, ce-mi mai rămânea de făcut? - Cu amar a trebuit să renunț la ceea ce mi-a adus bucurii greu de măsurat, și am virat către proză. Nu mi-a fost ușor, dar acum mi-e bine. Deși, când am venit în acest teritoriu, cărțile erau deja făcute și am fost – și mai sunt încă – ținut la mantinela ierarhiilor de tranziție. Dar obstacolele dintotdeauna mi-au priit, căci m-au mobilizat.

C. G.: În această privință aveai deja antrenament și, vorba ta, „Numai celor hotărâți și tenace le este dat să schimbe contextul în care comunitatea i-a inventariat”. Pregătit să parezi și mereu în alertă, de ce ai așteptat atât ca „viermele în hrean” să se transforme în fluture?

V. S.: Mă tem că nu înțeleg întrebarea. Te referi strict la mine, cel care am trăit și încă trăiesc precum viermele în hrean, sau te referi la volumul meu „Ca viermele în hrean – amintiri necenzurate”? Câteva vorbe lămuritoare m-ar limpezi!

C. G.: În mod direct la tine, dar pentru că tot ai adus vorba de amintirile necenzurate, e bine să poșezi și la ele, pentru că oglinda unei vieți le cuprinde pe toate și, vrem, nu vrem, nu putem face abstracție de ele. Nu uita apoi că, indicând încă de pe copertă că e volumul I, atât prietenii, cât și dușmanii tăi așteaptă continuarea...

V. S.: Da, mi s-a părut potrivită și am practicat ca figură de stil paralela între dezvoltarea fluturelui supusă întâmplării, (ou, larvă, crisalidă, fluture) și vârstele minții omului, (copilărie, pubertate, adolescență, maturitate) în volumul „Ca viermele în hrean”. Acesta, conceput ca *antiroman autotelic*, după cum spun în Prolepsă, încearcă să îmi definească devenirea, cu toate avatarurile ei, Timpul și timpurile necomportându-se întotdeauna prea tandru cu mine. Dar prea puțin mi-au înțeles întreprinderea serioasă și gravă. Cei mai mulți s-au oprit la nuanța cărții cu inevitabil iz cancanier: publicarea dosarului meu de urmărit de fosta Securitate, escamotând în schimb, voit, sau fără voie, aspectul pregnant de *bildungsroman* (care prezintă procesul de formare a unei per-

sonalități sub acțiunea educației și a experienței dobândite prin participarea la frământările vieții sociale, vezi DEX). Acest *antiroman autotelic* (care conține în el însuși scopul său), construit din evocarea obiectivă a unor întâmplări și evenimente din perioada „de tranziție”, din reproducerea unor știri de presă și de imagini foto din perioada de tristă amintire și din includerea Notelor informative - comentate din perspectiva prezentului -, în fluxul dezvoltării emoționale, cultural-spirituale și sociale a autorului, nu reproduce și definește doar un destin care seamănă cu alte zeci și sute de alte destine, ci cheamă la meditație. Despre „de ce am așteptat atât de mult ca «viermele în hrean» să se transforme în fluture”, nu doresc să vorbesc mai mult. Invit la citirea cărții care se găsește la Biblioteca județeană din parcul Bacăului! Iar despre continuare, adică despre apariția volumului II, nu comentez decât atât: adun și fișez.

C. G.: Toată viața ai adunat! Ce lași în urmă acum, când trebuie să scrii nu o dată, ci de 80 de ori... *4 aprilie*?

V. S.: Păi, ce pot să las? Ca să nu îți recit CV-ul, care cuprinde exact șapte pagini A4 bucșite, iar tu mi-ai spus că nu mai ai disponibile decât „700 de semne, cu tot cu spații”, sunt obligat să rezum drastic. Așadar, la vremea asta pot lăsa în urmă: cincizeci și unu de volume de teatru, de proză, de poezie, de artă, de publicistică și de biblioteconomie, tipărite la diverse edituri, douăzeci și nouă de premiere teatrale jucate pe scene importante din țară, două spectacole la Teatrul Național al Televiziunii (unul dintre ele, „Bătrâna și hoțul”, reluat pe toate canalele de cincisprezece ori), trei spectacole la Teatrul Național al Radiodifuziunii, câteva instituții și publicații înființate și, închei cu o anume autoironie: las în urmă... amintirea unui om aparent dificil, care, paradoxal: în numele respectării regulilor a încălcat toate regulile!

C. G.: Ai lăsat, pe lângă rafturile pline din propria bibliotecă, și o vitrină cu trofee nu doar literare, dar despre ele, poate altă dată. Acum, nu-mi rămâne decât să-ți doresc sănătate și har în condei. La mulți ani!

Tudor Ghideanu despre filosofia lui Eminescu (XI)

13. De la teoria muncii productive la teoria păturii superpuse

În filosofia social-politică eminesciană, dezvoltată mai mult în publicistică, un rol important îl ocupă teoria asupra rolului muncii în societate. Ideea este că toate domeniile societății au ca fundament munca. Această idee este argumentată în multe ocazii în publicistica poetului-cugetător. Ea este afirmată de timpuriu, în articolul „Elenismul”, publicat în „Curierul de Iași” din 10 octombrie 1876. Aici, Eminescu scrie: „Munca este legea lumii moderne, care nu are loc pentru leneși” (M. Eminescu, *Scrieri politice și literare*, Institutul de arte grafice și editură „Minerva”, București, 1905, pag. 127, Ediție Ion Scurtu).

Desigur că afirmația lui Eminescu exprimă un deziderat, întrucât leneși au mai încăput și încă încăp în societate, oricât de modernă este ea. Însă curajul de a asuma tema muncii ca nucleu al unei filosofii politice și sociale, nu poate rămâne neobservat. Și Tudor Ghideanu, cercetând cu atenție opera eminesciană, observă, cu mare pricepere, eflorescența teoriei muncii în cugetarea poetului-filosof. În acest sens, universitarul ieșean vorbește despre mai multe adevărate teorii, dintre care amintesc: a) *teoria muncii productive*, b) *teoria compensării muncii*, c) *teoria golurilor*, d) *teoria declasării* și e) *teoria păturii superpuse*. Constatăm, fără mari dificultăți, că demersul eminescian se derulează între două limite contradictorii, respectiv între dezideratul muncii productive și fenomenul apariției unei pături superpuse.

Teoria muncii productive

Se subînțelege că Eminescu, atunci când aborda problema muncii, nu avea în vedere orice fel de muncă, ci în primul rând munca productivă, munca utilă societății. În fapt, încă în studiul *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, poetul-cugetător scria: „Să nu uităm un lucru – toată activitatea unei societăți omeștești e mai mult ori mai puțin o activitate de lux, numai una nu: producerea brută care reprezintă trebuințele fundamentale ale omului. Omul, în starea sa firească, are trebuințe de puține lucruri: mâncarea, locuința, îmbrăcăminte. Aceste pentru existența personală. De aceea o nație trebuie să îngrijească de clasele care produc obiectele ce corespund acestor trebuințe... Producătorul materiei brute pentru aceste trebuințe este țăranul... Aceasta este într-o țară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, nația în întelesul cel mai adevărat al cuvântului” (Tudor Ghideanu, *Filosofia lui Eminescu*, p. 100). Adevăruri esențiale, de mare actualitate, spuse în cuvinte simple și clare. Motiv suficient pentru Tudor Ghideanu de a considera că Eminescu își dezvoltă întreaga filosofie social-politică pomind de la aceste adevăruri.

În argumentația sa, Tudor Ghideanu nu ezită să sublinieze deschiderea filosofică a lui Eminescu, atunci când evoca meritele clasei țărănimii. „Cu un simț al răspunderii generației sale față de clasa producătoare, țărănimea, jurnalistul – filosof al socialului gândea, cu toată instrumentația *economiei politice* a vremii sale, centrată pe determinismul explicativ, pe etiologia (teoria cauzelor) socială concretă a țării noastre” (*Idem*, p. 176). Nu trebuie să uităm că în înțelegerea lui Eminescu trebuiau îndeplinite următoarele trei cerințe, pentru ca societatea să se poată dezvolta: 1. *Stabilitatea*; 2. *Munca*, adică excluderea păturii parazite și 3. *Economia*, ca o dreaptă cumpănire între cheltuieli și foloase.

Teoria compensației muncii

Preocupat să analizeze cu ri-

goare realitatea economică și socială românească, Eminescu vine în completarea explicațiilor din *Teoriei muncii productive* cu o teorie complementară, respectiv *Teoria compensației muncii*. Ideea unei asemenea teorii complementare este prezentă în mai multe articole din publicistica poetului-cugetător, însă o referire specială face în ziarul „Timpul” din 20 octombrie 1881, într-un text publicat fără titlu. Acest text a fost retipărit mai întâi în ediția D. Murărașu (*Mihai Eminescu – Scrieri politice*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1931), sub titlul *Teoria compensației muncii*. Mai apoi, același text a fost preluat de Ion Crețu, sub titlul *Teoria socială a compensației* (I. Crețu, *Opera politică*, vol II: 1880-1883, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, București, 1941, p. 361-363). Iar Tudor Ghideanu, bazându-se pe aceste sugestii, comentând același text rămas de la Eminescu, dezvoltă o subdiviziune de text sub titlul *Teoria compensației muncii*.

Despre ce este vorba? Este cunoscută viziunea lui Eminescu privind influența negativă a populațiilor imigrante, inclusiv a celei evreiești. Studiind contextul, profesorul Ghideanu afirmă: „Mișcarea antisemită a forțelor liberale strânse în jurul lui C. A. Rosetti a generat replica elegantă dar fermă a ziarului „Cumpăna”, redactat de tinerii israeliți. Aceștia argumentau, parțial just, că venirea evreilor în țara noastră «a fost cauzată prin necesitățile economice ale generației trecute» de la noi. Or, evreii ar fi adus servicii tocmai acestei generații și, astfel, și-au câștigat importanța firească, necesară, întrucât «au oferit o compensație pentru munca națională ce i-a susținut»” (*Filosofia lui Eminescu*, p. 183).

În replică la argumentația din ziarul „Cumpăna”, Eminescu formulează propria interpretare, în textul din ziarul „Timpul”, unde arată: „Teoria socială a compensației fiind a noastră și neaflându-se în nici un manual de politică, ne credem în dreptul a o explica... Compensația nu se dă de către o clasă sau de către un om prin muncă intelectuală sau musculară. Munca necesară consistă în producere de obiecte

de utilitate necontestată, cea intelectuală în facilitarea producției acestor obiecte. Din acest punct de vedere, vânzarea de rachiu de cucută prin sate, și colportajul, nu ni se par nici a fi produs obiecte de utilitate, nici a fi înlesnit producția prin o mânăire mai inteligentă a instrumentului de muncă” (M. Eminescu, *Opera politică*, vol. II, Ediția I. Crețu, 1941, p. 361).

Teoria declasării

În ziarul „Timpul” din 26 aprilie 1881, Eminescu publică un text, fără titlu, în care atrage atenția, încă o dată, asupra adevăratului rol al aristocrației unui popor. Acest text a fost reprodus, pentru întâia oară, de I. Crețu, în *Opera politică*, vol. II, p. 242-245, cu titlul „Adevărata aristocrație”. Textul era un răspuns la o provocare polemică venită dinspre ziarul liberal „Românul”. Cu această ocazie, poetul-cugetător își reafirmă poziția: „Aristocrația adevărată, după a noastră părere, are un mare și esențial rol în viața unui popor. Dar pentru a fi adevărată îi trebuie anume condiții de existență, și mai cu seamă trei, fără de cari ea cată a fi privită cu uzurpațiune. Se cere a fi istorică, puțin numeroasă, în posesiune de mari bunuri imobiliare” (*Idem*, p. 242).

Despre articolele eminesciene, de genul acesta, Tudor Ghi-deanu afirma, cu îndreptățire, că „nu aveau doar ceva «publicistic», ci erau adevărate studii filosofice, economice, de politologie și istorie reală” (*Filosofia lui Eminescu*, p. 194). Mai mult, universitarul ieșean dezvoltă o ipoteză care nu poate rămâne neobservată: „Oricum, ele, aceste studii i-au atras oprobriul partidelor guvernante, oprobriul puterii. Drept consecință «martirajul» lui Eminescu trebuie considerat ca o *consecință fatală*, a criticii sale savante, filosofice, a diatribelor fondate cu cea *mai solidă logică*, și cu *cea mai erudită informație istoriografică*” (*Idem*, p. 194).

Teoria golurilor

Spre meritul său, T. Ghi-deanu apreciază că în centrul concepției eminesciene despre societate se află *teoria muncii utile și teoria compen-*

sației muncii. În plus, universitarul ieșean adaugă: „În coerență intimă cu acestea, dar cu un grad sporit de cuprindere a procesului real istoric al civilizației și culturii românești, la sfârșit de secol al XIX-lea, este *teoria golurilor*” (*Idem*, p. 189). Pe baza unor observații profunde, argumentate logic și filosofic, Eminescu considera că apariția unor goluri în istoria, economia, structura socială, ori în cultura unui popor reprezenta o alterare a sănătății organismului acelui popor, reprezenta răul care trebuie stărpit.

Referindu-se la teoria eminesciană a golurilor, Tudor Ghi-deanu notează: „*Teoria golurilor* pe care Eminescu a utilizat-o, edificând-o în mai multe studii și articole, are drept fir deslușitor dezvoltarea *urmărilor* slăbirii muncii productive a claselor pozitive și, totodată, demascarea și incriminarea substituirilor fetișizante, în constituția întregului organism social, de la economic și până la moral-spiritual” (*Idem*, p. 190). Cu alte cuvinte, tot ale profesorului ieșean, „Există în travaliul teoretic al lui Eminescu, în complexa problematică a fenomenelor vieții sociale, o legătură organică, funciară între teoria muncii productive, teoria compensației, teoria declasării (a dispariției claselor pozitive) și *teoria golurilor*” (*Idem*, p. 191).

Teoria păturii superpuse

Consultând cu mare atenție publicistica eminesciană, ca de altfel întreaga operă, Tudor Ghi-deanu formulează, cu îndreptățire, următoarea opinie notabilă, referitoare la teoria păturii superpuse: „Această teorie nu este de domeniul pur al economiei politice, dar se sprijină pe domeniul teoretic al istoriei naționale și al etnologiei, coordonate care largesc și chiar fundează perspectiva de filozofie socială pe care o construiește coerent și constant Eminescu” (*Idem*, p. 198).

Se subînțelege că ideea păturii superpuse a dospit mult în mintea lui Eminescu. Unii eminescologi au și identificat, în manuscrise din diferite perioade, sintagme apărute în studiul „Pătura superpusă”. Ideea cen-

trală a acestui studiu, dezvoltă deosebirea dintre românii de rasă și preținșii români de proveniență incertă, pe fondul dezbaterilor privind presupusele deosebiri de rasă între moldoveni și munteni. În replică la o acuză nedreaptă venită de la ziarul „Românul”, cu privire la această temă, Eminescu formulează un răspuns indubitabil: „Nu există, după a noastră părere, nici o deosebire între *rassa* română din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului și a țării ungurești. E absolut aceeași rasă, cu absolut aceleași înclinări și aptitudini... Dar în București și în orașele de pe marginea Dunării s-a ivit un element etnic cu totul nou și hibrid care ne-a furnizat generația actuală de guvernanți. Acestea sunt rămășițele haimanalelor de sub steagurile lui Pasvantoglu și Ypsilant și resturile numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar... Fizic și intelectual stărpituri, neavând nici tradiții, nici patrie, nici naționalitate hotărâtă, le vedem punându-se la discreția străinilor și votându-l când pe Stroussberg, când răscumpărarea, ba le vedem aliindu-se în Moldova cu evreii, ca să paralizeze lupta de emancipare națională de acolo. Aprinși de-o instinctivă ură contra tuturor elementelor istorice și autohtone ale acestei țări, le-am văzut introducând în toate ramurile legi străine neadaptate nici intereselor nici naturii ei” (*M. Eminescu: Opera politică*, vol. II, p. 292, ediția I. Crețu). În același text, Eminescu formulează și un fel de concluzie: „Avem de-o parte rasa română, cu trecutul ei, identică în toate țările pe cari le locuiește, popor cinstit, inimos, capabil de adevăr și de patriotism. Avem apoi deasupra acestui popor o pătură superpusă, un fel de sediment de pungăși și de cocote, răsarită din amestecul scursăturilor orientale și occidentale, incapabilă de adevăr și de patriotism, *rassa* Caradalelor, pe care Moldovenii din eroare o numesc Munteni” (*Idem*, p. 292). Acum cred că se înțelege și mai bine în ce constă forța filosofiei politice eminesciene.

Harold Bloom ignoră, în *Canonul occidental*, românii (3)

Când s-a stins într-o clinică din Viena, după studii de *drept* și *germanistică* la Praga, fiul de negustor și fabricant abia împlinise patru decenii de viață, prin care îl dezamăgise pe tatăl său Herman, care l-ar fi dorit să se manifeste în alt plan. Complexul fiului se pare că l-a urmărit toată viața. Spiritul său creator este atât de puternic încât a ajuns să denumescă un tip de lume, un mod de existență*. Opera sa este stranie, ceea ce nu-i scapă lui H. B., fiind *grotescă* și *halucinantă*. Cititorul nuvelilor acestui evreu praghez va fi mai pregătit pentru receptarea romanelor. Asta pentru că *Verdictul*, *Metamorfoza* și *Colonia penitenciară* sunt de un puternic dramatism, pendulează între real și fantastic, totul sub semnul indescriptibilului absurd. Forma mai totdeauna parabolică a prozei kafkiene fac din acest genial creator un autor *suprarealist* și *expressionist*, singular și greu de situat în istoria literaturii universale.

În romanul *Procesul*, totul este sub semnul *absolutului*. Într-o dimineață, eroul Josef K. se trezește în propriul apartament cu doi necunoscuți care-l declară

arestat, fără să afle motivul. La tribunal, birourile sunt în podul unei clădiri cu camere de închisariat. Când se hotărăște să facă o întâmpinare tribunalului, află că îi va fi citită odată cu sentința; află însă că judecata va fi secretă; intră în panică din cauza atâtor sofisme. Parcă se întrevede încet-încet *prezenteismul* din veacul nostru. Ruptura dintre acuzatori și acuzat nu ne ajută să aflăm de partea cui este adevărul. Dialogul lor este semnificativ:

„- Legea asta eu n-o cunosc, spuse K.

- Cu atât mai rău pentru dumneata, îi răspunse paznicul.

- Sunt sigur că ea nu există decât în capetele noastre, spune K.

Ar fi vrut să găsească un mijloc de a pătrunde în gândurile paznicilor de a le întoarce în favoarea lui sau măcar de a le înțelege pe deplin. Dar paznicul cel gras înlătură orice explicație spunând doar:

- Ai s-o simți pe pielea dumitale.“ (op. cit., p. 7-9)

H. B. amintește că Freud numea „străinul“ ceva care este în același tipar familiar și străin.

Adevărul este că locul central al lui Kafka în *canonul* acestui secol (pe care i-l acordă H. B.) vine din faptul că acesta folosește în chip magistral *aforismul*, manifestându-se ca povestitor pur doar în anumite fragmente și scurte povestiri cărora le spunem *parabole*. Chiar unele pagini din jurnale sunt de preferat scriitorilor, inclusiv cele adresate prietenului său Philip Roth.

În *Castelul*, arpentorul K., eroul romanului, își părăsește familia și intră într-o lume ostilă

străinilor. Aici Castelul pare că simbolizează inaccesibilul, o realitate către care eroul aspiră, fără a aputea ajunge. Se învârte în jurul castelului, dar ajunge într-un sat ale cărui granițe nu le poate depăși. Se conturează treptat un contrast între *castel* și *realitate*, de fapt între *castel* și *sat*. Arpentorul caută să pătrundă în castel pe căile firești, dar se lovește de interdicțiile străinilor.

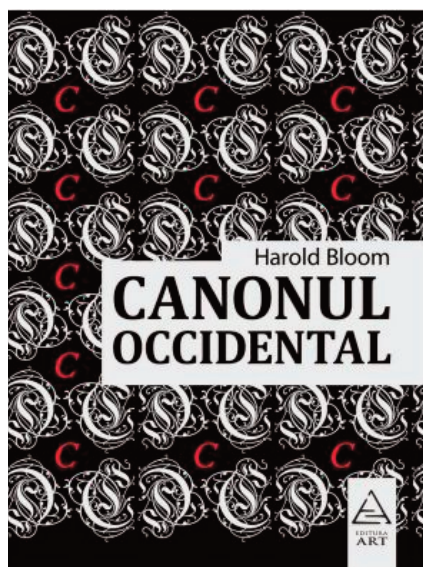
În *America*, eroul romanului e un adolescent pedepsit de părinți pentru aventurile sale trecute. Tânărul călătorește în America pentru o vină despre care nu se știe dacă e reală sau iluzorie. El vrea să-și facă o existență autonomă. Karl Rossmann – așa se numește, vrea să devină independent. Nu are un scop clar, se supune fluctuațiilor existenței sale.

După opinia lui H. B., Kafka este un *geniu* al fanteziei și nu-l putem considera scriitor religios; romanele sale sunt la granița cu fantasticul. El nu este nici un gnostic evreu și nici un cabalist, pentru că nu are nici o speranță, „nici în ceea ce îl privește pe el, și nici pe noi“. Tot ce pare transcendent la Kafka e doar ironie și fals, dar și straniu; totul emană dintr-o mare subtilitate a spiritului. Deși îl venera pe Flaubert, Kafka avea o sensibilitate mult mai mare decât aceea a creatorului Emmei Bovary. Și totuși narațiunile sale, „scurte și lungi, sunt invariabil aspre în sentimente, tonalități și momente de criză“ (p. 567).

* Romul Munteanu, Kafka, *Procesul*, București, Minerva, 1977

Un dialog cu sine într-o scrisoare, citim cu uimire: „Cum oare a putut apărea ideea că oamenii pot comunica prin scrisori? La o persoană absentă ne putem gândi, pe una care e prezentă o putem atinge – restul depășește puterile umane. A scrie scrisori înseamnă a te dezgoli în fața spiritelor – ceea ce ele abia așteaptă. Sărutările din scrisori nu-și ating destinația, sunt doar sorbite pe drum de spirite. Cu aceasta se hrănesc ele și se înmulțesc înspăimântător. Umanitatea simte asta și, pentru a elimina spiritele dintre oameni și pentru a asigura comunicarea naturală, pacea sufletelor a inventat calea ferată, automobilul, avionul. Dar e deja prea târziu. Acestea sunt invenții făcute abia în momentul de criză. Dușmanul este mult mai calm și mai puternic; după serviciul poștal, a inventat telegraful, telefonul, radiograful. Nu spiritele vor rămâne fără hrană, ci noi vom pieri“ (p. 568).

H. B., care era tot de origine ebraică, notează mai încolo cu oarecare mirare: „Atitudinea lui Kafka față de originea sa evreiască este poate unul dintre cele mai mari paradoxuri. În scrisorile către Milena există unele urme de ură împotriva acestei origini, dar ele sunt mai ales manifestări de suprafață. În feluri infinite de complexe, aproape tot ce a scris Kafka se referă la legătura lui cu evreii și cu tradiția evreiască. Aceste lucruri trebuie clar înțelese, cu atât mai mult cu cât de obicei ele nu sunt remarcate. Kafka, o sensibilitate religioasă de mare geniu, nu credea în Dumnezeu, nici măcar în Dumnezeul infinit de îndepărtat al gnosticilor. În aceasta el se întâlnește cu Freud, Woolf, Joyce, Beckett, Proust, Borges, Pessoa și

Neruda – celelalte personalități canonice pe care le-am ales –, dar în acest octet la nici unul nu găsim preocupări spirituale asemănătoare cu cele ale lui Kafka, nici chiar la Beckett, care este influențat de Kafka“ (p. 569).

H. B. ține mult să ne convingă de faptul că centrul spiritual al lui Kafka este conceptul de indestructibilitate. Literatorul american alege câteva aforisme din Kafka, pe care le cităm și noi pentru profunzimea și expresivitatea lor:

- „A crede înseamnă a elibera elementul indestructibil din fiecare sau, mai bine zis, a fi indestructibil sau, și mai bine zis, a fi.“

- „Omul nu poate trăi fără credința permanentă în ceva indestructibil existent în sine însuși, deși atât credința aceasta, cât și elementul indestructibil îi pot rămâne permanent ascunse. O modalitate de exprimare ar putea să fie totuși credința într-un Dumnezeu personal.“

- „Indestructibilul este unul: este fiecare ființă umană în parte și, în același timp, este comun tuturor – de unde și uniunea indivizibilă dintre toate ființele umane.“

- „Dacă ceea ce se crede

că a fost distrus în Paradis era destructibil, atunci nu era ceva fundamental; dar, dacă a fost indestructibil, atunci noi trăim într-o credință falsă“ (p. 571).

În încheierea eseului său, H. B. decide că, de fapt, Kafka este acum „scriitorul central al epocii haotice (s.n.), în timp ce noi ne grăbim spre sfârșitul mileniului și spre o nouă epocă teocratică (s.n.). *Procesul* și *Castelul* nu se ridică la nivelul estetic al romanului lui Proust, *În căutarea timpului pierdut*, și nici la nivelul romanelor lui Joyce (*Ulise* și *Finnegans Wake*). Dar povestirile și aforismele lui Kafka îl depășesc cu mult pe Proust și Joyce, oferindu-ne o spiritualitate independentă de orice credință sau ideologie. Kafka nu era nici sfânt și nici mistic. Dar cu toată stânjeneala sa față de iudaism, părea a fi scriitorul evreu prin excelență, mai mult decât oricare altul, după Biblie [...]. El este simbolul nostru pentru vocația scriitorului ca încercare spirituală“ (p. 576).

Adevărul este – după H. B. – că scriitorii mari se situează în canon dacă pariază pe literatură, așa cum Pascal a pariat pe credință, iar în opera lui Dante nu vom putea identifica nici elemente romantice și nici moderne.

Hamlet nu este un erou creștin, și nici eroii din *Othello*, *Regele Lear* sau *Macbeth*. Hamlet se simte vinovat doar de crima pe care n-a comis-o. „Indestructibilul nu e o substanță care predomină în noi [...], ci e o continuare când nu mai poți continua“; „se află în noi ca o speranță sau o căutare“; este „răbdarea canonică a evreilor“. Frumos și inteligent spus acest final al lui H. B.

Grigore CODRESCU

Viorel Savin - așteptând ca viermele în hrean să se transforme în fluture

„Umilitor nu este să cazi, ci să nu te ridici!”

1. „Mereu în alertă, am fost totdeauna pregătit săarez. Atacând!”

2. „Am fost educat că omul, în trecerea lui prin lume, trebuie să lase o urmă! Poate și din cauza asta m-am trezit cu foarte mulți dușmani; niciodată nu am putut înțelege de ce unii se zbat să lase în lume, neapărat o urmă murdară!...”

3. „Numai celor hotărâți și tenace le este dat să își schimbe contextul în care comunitatea i-a inventariat...”

Aproape că nu mai știu dacă trebuie să vorbesc despre Viorel Savin – omul șarmant, provocator, causeur-ul afaibil, întâlnit la o cafea, sau pe stradă, schimbând amabilități, idei, emoții, vorbind cu ușurință, știind să întrețină o conversație plăcută; ori despre omul politic, viforos, vocal, gata să se ia de gât în agora pentru a-și apăra convingerile cu orice posibil adversar care are un crez diferit de al lui; în fine, despre scriitorul ușor îngândurat uneori, cel mai adesea dispus să-și comunice proiectele, toate de premiul național sau măcar de Nobel!, oricui vrea să-l asculte, scriitor înconjurat de felurite „ființe de hârtie”, de personaje, mai mult sau mai puțin vizibile/ viabile artistic, de prim plan sau nu, de la *Bătrâna și hoțul*, la clanul Boca (vezi romanul *Impostorul*), la Teofil Avram (vezi *Ozi din viața lui Teofil Avram*) și Mihai Solomon (*Adevărul despre moartea lui Mihai Solomon*).

Viorel Savin e în toate aceste ipostaze - reale și ficționale, o natură pronunțat conflictuală și nu există om din anturajul său care să nu fi constatat asta.

Primul conflict e acela dintre el și el, dintre însușirile sale native cu limitele lor firești, pe de o parte, și, pe de altă parte, dorințele de realizare ale egoului său în expansiune, altfel spus dintre proiectele adesea fanteziste și, deci, din capul locului nerealizabile, și puterea efectivă a celui care le-a țesut de a le duce la îndeplinire.

Apoi e conflictul lui cu lumea în general, care se pune adesea de-a curmezișul proiectelor noastre și trece indiferentă, după legi numai de ea știute, cu tăvălugul ei greoi peste micile noastre izbânzi; mai concret spus, e conflictul lui cu ceilalți, care nu sunt deloc fericiți să accepte că unul dintre semenii vrea mai mult și mai multe și poate mai mult și chiar realizează mai mult și mai multe decât ceilalți. Cei mai mulți nu sunt dispuși să constate cu seninătate că un altul le tulbură

hotarele liniștii și comodității, sau că le cere nu știu ce conduită civică, morală, sau că le propune nu știu ce model de viață, oricum mai bun decât acela pe care îl trăiesc. E un conflict dezvoltat în grade diferite cu toți semenii cu care vine în atingere, indiferent dacă-i sunt prieteni adevărați sau nu, apropiați sau străini, verificați sau nu, nu doar la vreme de belșug și pace, ci mai ales la vremuri de năpastă și urgie, de lapidare spirituală sau politică, de lepădare de el și de tot ce reprezintă el.

Ar mai fi și conflictul lui cu dușmanii declarați, fiindcă prezența lor prin gânduri și acțiuni menite să-l distrugă îl fac mai atent, mai inventiv în a se apăra, îl fac să ia cunoștință de sine și de lumea vicleană și ostilă. Dacă dușmanul îți vrea răul, e de la sine înțeles că te și silește, inconștient, să fii mai bun ca el, să fii creator, cu alte cuvinte îți este necesar în bătăliile tale cu el. E una din subtemele frecvente în cărțile lui Viorel Savin. Aici ar fi de analizat și conflictele alimentate din necesități artistice ori din complicate complexe psihanalizabile, dintre scriitorul Viorel Savin și confrății din lumea literar-artistică. A intrat în polemică pe „cestiuni arzătoare la ordinea zilei” *est-etică*, politice, literar-artistic, polemici la început urbane, degenerate, apoi, în conflicte urâte, imposibil de stins, cu prieteni scriitori, cu artiști plastici, cu actori și regizori. Pe acest teren minat, lucrurile au avut o coloratură aparte, așa cum se deduce din mai toate cărțile lui, bazate pe substanțiale izvoare (auto)biografice, consemnate în jurnale, scrisori, articole din presă, etc. Apelul la aceste surse întărește impresia de autenticitate a scrisului său, de viață brută, netrucată, mai ales în publicistică și jurnal ca în *Acorduri pentru urechi surde!* ori în curioasa carte *Ca viermele în hrean*. Dar nu e suficient întotdeauna doar atât pentru a se configura un edificiu estetic rezistent în timp. E nevoie de transfigurare artistică. Asta s-a produs în piesele de teatru, în poezii, în romane.

Vom cita un fragment edificator din *Prolepsa* cărții *Ca viermele în hrean* (Ed. Ateneul scriitorilor, Bacău, 2018), prefață cu rol explicativ și de justificare a demersului unui scriitor care se consideră o victimă (inocentă? colaterală? parțial vinovată?) a unui regim politic barbar în interiorul căruia s-a aflat într-un continuu conflict cu structurile de putere coercitivă, de mancurtizare. Dar cine dintre semenii noștri, care nu au făcut parte din structurile puterii opresive de tristă și nefericită amintire, nu s-a aflat în conflict de un fel sau altul cu barbarul regim antihuman,

care se clama drept „visul de aur al omenirii”? Nu avem deocamdată de unde ști în ce măsură Viorel Savin a fost o victimă mai aparte, mai chinuită cu mult decât alți semenii, în ciuda multelor documente expuse în carte. Sunt zeci de kilometri de rafturi cu dosare care n-au fost făcute publice din diverse pricini, dosare din care se aud vaietele, scrâșnetele, urletele, gemetele, blestemele atâtor oameni nerăzbuțați, uitați... Asta nu înseamnă cătuși de puțin că cele expuse de V. Savin în cartea lui n-ar fi de un acut interes, supărător la culme pentru unii dintre cei „deconspirați”. Pentru o judecată dreaptă, *sine ira et studio* sunt așteptate documentele, reacțiile celor puși „în prăjină” în spațiul public. Amintim că volumul în chestie a stârnit oarecari valuri și e considerat de mulți o răfuială din calea afară de severă cu *cei ce l-au turnat la Securitate*. Deși autorul respinge această părere, ea există. De alți câțiva e înțeles ca un *act de acuzare* cu spectru mai larg privind existența carcerală în anii dictaturilor succesive. În fine, alții l-au receptat drept un *denunț* la fel de mizer ca acelea publicate în facsimile în carte, privitoare la fapte a căror gravitate a fost inutil exagerată de organele represive, (trecute, de exemplu, între crimele împotriva statului!), când, în fond, faptele incriminate erau de-a dreptul comune, cotidiene din existența firească a comunității, fără pericolozitate pentru regimul politic, chiar puerile. Cred că ideea care a stat la baza scrierii acestei cărți ar fi că suferințele prin care au trecut oamenii (*am trecut*, căci unii încă mai viețuim și putem depune oricând mărturie despre existența în Absurdistanul carpatomioritic...) au fost cumplite, dar lipsite de orice sens și că s-au cheltuit în neștire și paranoic sume uriașe și energii polițienești-securistice de către sinistra instituție pentru nimicuri, pentru anihilarea unor dușmani închipuiți strecurați, chipurile, printre cetățeni...

„Întregul construct intitulat cu nesfârșită milă față de mine «Ca viermele în hrean», dezvoltat aici în trei părți egale ca importanță: «ca viermele în hrean, Puzzle», «Ca viermele în hrean, Sorel!», «Ca viermele în hrean, Addenda» – toate alcătuite din amintiri, fotografii, documente, citate sau confesiuni provocate de Note informative de un cinism zguduitor -, este traversat de mereu «aceleași personaje» aflate în febrile relații de iubire sau de ură, de colaborare sau de opoziție, de prietenie sau, din calcul, de pândă și denunț. (...) Această carte nu mă răzbuună. Nu plătește

polițe, nu mă face diferit și nici nu mă reconciliază cu Securitatea, (s.n.) la îndemnul căreia unii dintre semenii și-au dezvăluit lipsa de rușine, urdorii și toate defecțiile bietelor lor suflete. Delatorul a fost cu mult mai scârnăv și mai nociv decât ofițerul de securitate, care... era catalizatorul paranoiei de Partid, calitățile sau defectele lui făcându-l mai mult sau mai puțin om, pe când delatorul era arghirofil, ipocrit, profitor, laș și adânc frustrat de incapacitatea de a-și îndeplini visul; era ratatul care, bolnav de neputință, ura tot ceea ce voia să fie și nu putea fi! //...// Ce pot spune însă «cu cartea pe masă», cum se zice, este faptul că Securitatea arondase bietele mele existențe nu mai puțin de șapte informatori vajnici și cinci sau șase ofițeri superiori! Ce făceau, de fapt, informatorii? Turmau. Ce făceau ofițerii? Îndosariau. Ce făceam noi, ceilalți, indivizii masificați și manipulați cinic prin frică? Așteptam. (...) Unii dintre noi așteptau tremurând. Îndeobște, aceștia erau lăsați în pace. Alții așteptau vociferând. Aceștia erau îngheșuiți, pentru a «convinge prin exemple», în lagăre de muncă și în pușcării. Iar ceilalți, cei care acționau ascuns, fără efecte neapărat vizibile în societate, dar acționau, deși timid, la nivelul demnității și convingerilor lor, erau CĂUTAȚI, IDENTIFICAȚI, SUPRAVEGHEAȚI cu obstinție.»

Lăsând la o parte consecințele mutilante pe care le provoacă - de felul privării de libertate, al suferințelor fizice și psihice, al ostracizării politice, al înjosirii și îngenuncherii economice, al calvarului de încercări groțeste la care au fost supuși consangvinii celui declarat vinovat, dușman, pericol, otreapă etc., *conflictul* este, totuși, crede Viorel Savin, soluția la care trebuie să se ajungă pentru ieșirea din criză și instaurarea domniei principiului că „nimeni nu este mai presus de lege” și că toți sunt egali în fața legii. Evitarea conflictului doar pentru a conserva statu quo-ul, ceea ce înseamnă conservarea unei ordini betege, injuste, paralizante, de tipul libertății în genuchi, nu face decât să condamne umanitatea pentru totdeauna la inerție, mortificare, dezintegrare. Conflictul e garantul vieții adevărate, libere, care se autodetermină pe ea însăși, iar viața este creație continuă.

În plan spiritual, conflictul de idei, de viziuni, de concepții estetice ar trebui să fie pentru toți cel mai solid și benefic ingredient dintre toate cele care se pot închipui și care conduc pe căi inefabile la apariția operei. E stămit și întreținut aproape zilnic, întrucât, în principiu, creează plus valoare în viața omului, inclusiv în domeniul literaturii și artelor și face ca ebuliția spiritului să se petreacă

aproape fără sincopă.

Într-un interviu, V. Savin își definește relația cu literatura și artele, cu esteticul și creația, cu lumea, morala, adevărul în termenii unui *etern conflict* desfășurat sub imperativul categoric al lui „trebuie”: trebuie să scrie ca să se elibereze de el însuși, de egoismul lui și al celor din jur, căci, lăsat să se dezvolte monstruos, egoismul produce răutate, suferință și dezordine pentru sine și pentru ceilalți; trebuie să scrie ca să se elibereze de trufia sterilizatoare, oricât de mult i-ar gădila orgoliul; trebuie să scrie ca să se elibereze de minciuna care îi este vândută drept adevăr incontestabil, de ticăloșia cu ștaif, de impostura instalată în poziții de putere, de lauda în exces care ascunde, de fapt, disprețul, de automistificarea suicidară; trebuie să scrie ca să se elibereze de loialitatea fățarnică, de lingușirea prin care necinstea și gândul rău îți sar la beregată, de oportunismul pervers și profitor; trebuie să scrie ca să se salveze din schopenhauerenele gheare ale voinței oarbe de a trăi cu orice preț, în afara moralității, în disprețul și în contra spiritului care e menit să ne apropie de zei; trebuie să scrie ca să se salveze din îmbrățișarea băloasă și vitriolantă a iubirii-ură a câtorva bezmetici care se cred salvatorii patriei, de nu chiar ai umanității... Trebuie să scrie ca să scape de toți cei care sunt împotriva realizării în această lume și în această viață a binelui, frumosului, adevărului, libertății și demnității umane. Trebuie să scrie ca să smulgă din uriașul val de mediocritate și nonsens care s-a abătut asupra speciei umane, din tăvălugul nimicitor al prostocrației, din mrejele dulci-otrăvite ale macdonalizării existenței noastre. Prin scris, speră să scape din corupta apocalipsă a unei umanități submediocre, căreia i se refuză orice urmă de tragism și măreție... *Conflictul* este resimțit ca narcotic fundamental. Chiar dacă provoacă distrugerii însemnate și iremediabile pentru economia ființării eului cu ceilalți și între ceilalți, *conflictul* e căutat pentru beția de putere pe care o generează și pentru că întotdeauna este un ferment esențial în creație. E vorba atât de conflictul natural, preexistent între om și lume, cât și de conflictul căutat, provocat cu îndârjire și disperare. În afara conflictului, acest scriitor nu poate să scrie, nu poate exista.

„De ce scriu? Din nevoia de diluare a oțetului existenței. În «Implozia lui Melec Purtătorul de Nucă și de Nývas în Cretinozauria», scriam la pag. 19: «Trebuie să scriu ca să mă salvez». Și mai scriam: «Trist este să îți concepi salvarea ca pe o pedeapsă pentru ceilalți...!». Da, este extrem de trist să constăți că modes-

tu-ți «curcuș sisific» cotidian îți este perceput ca «o succesiune de victorii personale» asupra potrivnicilor! Prea îmi este implicată sinceritatea funciară – imprudența de a spune adevărul – în cele mai derizorii impulsuri existențiale ale contemporanilor mei, agrementate cu invective și joase calomnii. Mă oripilează adăugarea mea necinstită la inflația nemulțumiților, curioșilor și degustătorilor, mai mult sau mai puțin vicioși, ai scurtei noastre existențe; singura inflație pe care o suport cu bucurie este doar cea a cititorilor și spectatorilor scrierilor mele... *Fiind nemulțumit de ceea ce sunt, scriu pentru a provoca conflicte; de ordin moral-estetic; și nu mă inhibă multitudinea, și nici dimensiunea lor. Nu există conflict logic de care să mă tem, atâta timp cât știu că... orice fruct apăsător calcâiul, în țărână învinge: încolțind!* (s. n.) //...// Cum scriu? Scriu profund nemulțumit de semidoctismul afirmațiilor contemporanilor mei, dar și de primitivismul percepțiilor lor în legătură cu «anumite realități», pentru mine, limpezi ca roua.” (Viorel Savin: „Trebuie să scriu ca să mă salvez”, interviu în „Deșteptarea”, nr. 8251, 19 oct. 2018, p. 7).

În existența lui de scriitor pur și simplu, dar și de scriitor-cetățean în viața de dincolo de masa de scris, și-a apropiat nu o dată rolul de *procuror* intransigent, inclement, stăpânit de narcoza puterii de a se crede îndreptățit să acuze și să ceară pedepsirea celui care încalcă legi, moravuri, norme, a celui care abuzează de încrederea celorlalți, a celui care, trăind în impostură, contribuie la subrezirea și prăbușirea încrederii în teimeinicia și supremația legilor. Până la un punct, demersul său e bine intenționat și produce, uneori, efecte salutare de eugenie socială. Aici e de găsit temeiul publicisticii lui V. Savin care a înființat câteva periodice de atitudine civică. Dacă acest demers se încheagă și estetic într-o viziune coerentă, personală despre lume și viață, atunci apar piesele de teatru și romanele, unele remarcabile, primite bine de critica literară. Când însă subiectivitatea devine copleșitoare, întempestivă, când planurile real și ficțional se învălmășesc, tensiunea creatoare se dizolvă în altceva, de miză mică. Atunci apar cărți de o valoare discutabilă, din care esteticul lipsește și lasă loc eticului fără orizont, tezei morale fără fundal metafizic.

Toate astea se întâmplă când i se stămește umoarea neagră a indignării. Prilejuri de indignare, de stropșire, de ieșire din șire din țâțâni există în fiecare clipă, și, chiar dacă n-ar fi, scriitorul/ cetățean le-ar inventa.

Postura de procuror - și când este exercitată cu bună credință în interiorul unei construcții ficționale puternice, dar și când este folosită în exces și profund subiectiv mai ales în publicistică, ar avea drept susținere mai adâncă următoarea aserțiune: cândva, oamenii năzuiau să se apropie spiritual de modelul quasi zeiesc al patriarhilor de o curăție morală exemplară. Din orgoliu nesăbuit, au căzut în timp și în istorie, au adus răul și moartea în lume. Prin exacerbarea orgoliului lor de a fi ființe create asemenea cu zeii și egali în puteri cu ei, prin convertirea păcatului strămoșesc în virtute, prin slăbiciunea de a se lăsa fascinați de producerea relativ ușoară a răului, au tot recăzut până la sleirea aproape completă a umanității inițiale. Urmașii de azi s-au îndepărtat astronomic și iremediabil de modelele zeiești din timpurile biblice... Așa că Viorel Savin se dezlănțuie furtunos împotriva acestor avataruri rușinoase ale omului, împotriva mutanților ieșiți din coitul orgoliului fără limite cu obrăznicia și lăcomia insuportabile. În numele modelului înalt umanist de dorit de toată lumea și radiant, Viorel Savin atacă apucăturile întunecate, rele în rădăcina lor, moștenite ori dobândite ale semenilor de a-și satisface cu precădere poftele animalității din ei, și nu *zarîștea cosmică* pentru care au fost creați.

O să amintesc aici un protest concretizat într-un text puternic, cu impact năucitor scris de V. Savin, împotriva unuia dintre mulții și falșii săi apropiați din lumea teatrului, ins de care îl lega și o relație de familie. Nu discut aici temeinicia acestui protest violent, probabil îndreptățit al lui V. Savin, întrucât nu-l cunosc decât vag pe cel care a stărnit acest protest. Nu am de unde să știu „dedesubturile” și nici nu m-a preocupat în mod deosebit „afacerea”. Remarc însă „punerea în pagină” a protestului, structura bine gândită, de „pumn formidabil”, arsenalul de mijloace și proceduri menit să desființeze un adversar căruia i se ia de la început statutul de ființă morală responsabilă și i se neagă viguros orice legătură cu lumea artistică. Ideea este că nu trebuie să credităm artiști cărora le lipsește simțul moral, onestitatea, umanitatea, deși istoria ne arată că nu e o legătură *sine qua non* între înzestrarea artistică a cuiva, mai bine zis excelența artistică a aceluia, și imoralitatea sa. Iată și documentul în care am blăncat câteva sintagme fără legătură directă cu „cesiunea”:

„PROTESTEZ VEHEMENT împotriva propunerii nejustificate a numelui GEIRUN ȚINO, regizor – fost colaborator dovedit al criminalei Secu-

rități ceaștiste! -, drept model și mentor în organizarea unor acțiuni culturale de amploare la Centrul /.../ din Bacău, tocmai acum, când se împlinesc treizeci de ani de la Revoluția însângerată din 22 Decembrie 1989! E ca și cum criminalul ar fi invitat să fie cinstit ca salvator, tocmai în casa celui pe care l-a ucis!

Ca cetățean, protestez în fața unei situații aberante convins că interesul general trebuie să primeze, iar acesta, în teritoriul cultural-științific și spiritual se satisface (sic!) doar prin promovarea valorilor morale și spirituale autentice și prin respect dovedit față de cei care, prin jertfele lor, au contribuit la edificarea istoriei noastre!

Prea multe lichele ne invadează existența, încercând să ne convingă ilicit că ele, dintotdeauna au luptat cu nedreptățile care ne-au împilat și că mereu au fost alături de popor și l-au iubit!

Prea mulți demagogi, spre folos personal, sug bugetul țării mințindu-ne că numai din nobil altruism fac ceea ce fac!

Prea ades liderii noștri de opinie se exhibă public alături de complici dubioși, mințindu-ne cu nonșalanță că... în interesul tuturor o fac!

Iar mai nou, lucru care mi se pare abominabil, la Centrul /.../ din Bacău, un fost colaborator al Securității – ins imoral, lipsit de orice fel de scrupule, pe numele lui Geirun Țino! -, «ni se vinde» cu mare voioșie drept personalitate culturală demnă de admirat, regizor ostracizat în comunism, emigrant și, evident, înverșunat oponent al vechiului regim!

Protestez în fața acestei situații cu accentuat caracter imoral, și cer celor implicați să prezinte scuze publicului indus în eroare!

E timpul să spunem «stop!», minciunii!

Viorel Savin, scriitor.”

Nu se poate ști de la ce înălțime morală își exprimă Viorel Savin aceste accente vituperante și mai ales nu se știe cât de mare și de îndreptățită este această conștiință ultragiată, de vreme ce *autorul aparține prin mii de fire acestei lumi*, e băgat până la gât în măruntaiele ei, a împărțit cu ea în proporții diferite și binele și răul, momentele de înălțare și de prăbușire, de entuziasm sincer măcar trei zile (începând cu cea de alaltăieri!) și de cruntă dezamăgire. Se așază autorul deasupra umanității, se consideră singurul asupra căruia nu ar putea cădea pietrele lapidării, căci ar fi cu totul și singurul nevinoval? Mărturisește totuși că aruncă și el piatra, dar numai după ce a fost lovit... Sunt destule pasaje în publicistica lui și chiar în piesele de teatru și romane care

trădează, prin credințele și acțiunile personajelor, această superbie a eului, această supradimensionare a egoului în raport cu umanitatea.

Această superbie i-a dăunat relațiilor lui cu semenii, și pe ici pe colo chiar relațiilor cu propriile personaje. În numele cui și de ce a făcut atâta amar de vreme agitație în jurul său? S-a speculat mult pe tema asta și se va mai specula, indiferent de câte dovezi documentare autentice sau inventate vor fi împrăștiate pe piață din partea autorului sau din partea celor cărora le cade greu discursul său. Omul politic care a fost cândva, prin anii 90, pare să se fi retras definitiv la masa de scris, dezgustat de agitația, vai! de atâtea ori sterilă, deși sălbatică, haotică și imposibil de încheșat într-un demers național demn, pozitiv, de viitor. Omul dedicat scenei încă se mai amăgește că teatrul și literatura mai au totuși forța de a schimba ceva în viețile semenilor, în moravurile, orizonturile, trecutul rușinos ori viitorul defunct deja. Poate că în alte vremuri, mai așezate, mai calme, ar mai fi de sperat, dar acum...

Cum spuneam, au fost polemici de idei la început amicale, apoi din ce mai dure, cu lovituri sub centură, cu garda jos, cu eschive de o viclenie fără cusur în rău, cu armistiții mincinoase, niciodată respectate, nici de un combatant nici de celălalt. Și totuși, după un război de uzură fratricid, căci se ducea între confrăți din aceeași lume literar-artistică, cu pierderi masive de imagine, de muniție și energie și într-o tabără și în cealaltă, Viorel Savin era capabil să cadă la pace doar dacă în urma tratativelor își asigura mici avantaje ori îl determina pe adversar să renunțe la continuarea conflictului și să facă publică „pacea” care s-ar fi obținut ca semn de inteligență, judecată dreaptă, civilitate, mărinimie, onestitate și respect între beligeranți. Nu cred că stingerea conflictelor, indiferent cum ar fi fost obținută, a fost vreodată prilej de bucurie pentru învigator sau că a adus cu adevărat armonia între părți. Ura, cățimea de drojdie resentimentară, otrava în fierbere, egoismul narcisic în exces nu se sting nici măcar prin moarte. Între oameni de acest fel, iertarea este exclusă. De ochii lumii însă, se afixa, fățarnic, o imagine cosmetizată inabil, în termeni de cumsecădenie civilizată. Se instaura o falsă și fragilă armonie. Dar jocul de o cruzime de nestăvilat trebuia să continue, așa că, după episodul necesar de lingere a rănilor, conflictul se reaprindea în altă parte, cu alți actanți, cu mici modificări de scenariu dar, în mare, cu aceeași structură și motivații intra și extra estetice. Probabil

că atunci regizorul, actorul, autorul, spectatorul din rândul întâi sau de la galerie (e vorba despre V.S.) se înghesuiau într-un singur ins (evident, e vorba tot de V.S.), care își savura cu satisfacție dar și tristețe, reușita ori nereușita spectacolului.

Cu cleptocrația politico-administrativă, economică, polițienească - în zilele noastre din ce în ce mai ticăloșită, incultă, analfabetă funcțional, arghirofilă peste poate, pusă pe căpățuială fără limite, conflictele alimentate și de injurii, de defăimări, de fabricare de documente false etc. au luat o turnură de vendetta corsicană fără scrupule, necruțătoare între acest scriitor, fost revoluționar în decembrie 1989, fost om de afaceri mai mult păgubos decât prosper, fost om politic plin de energie și proiecte crezute de el indispensabile și urgente pentru asanarea vieții semenilor săi, incomod până la un punct (adică până la primejduirea propriilor interese), din când în când om de tip robespierrian cerând lapidări și execuții în piață publică. O dovedesc articolele de atitudine publicate în ziarele și revistele inițiate de el de-a lungul anilor privind aspecte deplorabile sub aspectul penalului din lumea noastră tulbure, neîmplinită, chinuită, schizoidă. Se adaugă, la intervale aleatorii, protestele scriitorului care se simte lovit pe nedrept, ultragiāt, nedreptățit, înjosit, minimalizat, spurcat de atingerea cu anumiți semeni de ai săi, proteste de o violență vecină cu nesăbuița, (vezi mai sus) împotriva unor oameni-neoameni /realități /evenimente /întâmplări, ieșite din ordinea firească a lumii.

Prețuit de mulți iubitori de teatru și de poezie pentru dramele sale amare, pentru comediile suculente care probează talent, știința a construcției scenice, îndrăzneală, ironie subțire, vervă, cult al

oximoronului, dar și pentru poeziile delicate, a fost totuși obiect de contestație violentă mai ales ca publicist, om politic, om de afaceri. I s-au atribuit păcate greu de suportat, darămite de spălat, și înainte de '89 și mai ales după. I s-au plătit cu vârf și îndesat polițe grele pentru vinovății reale sau imaginare, ori pur și simplu pentru că nu era de partea cui trebuia să fie, politicește vorbind, la un moment dat. Nu a rămas niciodată dator nimănui. Doar artei! Căci dramaturgul, romancierul și poetul au pierdut timp prețios, energie și fantezie creativă. Târât fiind prin procese, multe provocate de el însuși, a trebuit să combată și să se pună între paranteze ca scriitor. Hărțuiala asta continuă, statutul de ghimpe în gheaba multora, în loc să-l doboare, i-au întezit puterile creației, l-au rafinat ca stil și viziune, i-au mărit cota la box-office-ul teatrului românesc. „Bătrâna și hoțul”, „Clopotul”, „Tu nu ești trupul tău”, „Funia sau Comedia supunerii” sunt piese scrise sub regimul urgenței rezolvării unor blestemate probleme metafizice, unele, sub presiunea unor evenimente bulversante, a unei istorii ieșite din țâțâni, altele. Realitatea românească atât de răscolită, în ultimii ani, s-a transfigurat, fierbinte încă, magmatică chiar, sub condeiul lui Viorel Savin în obiect artistic, dramatic sau poetic, de cele mai multe ori prin nimic tributar clipei.

Din câte s-a putut observa din cele de mai sus, Viorel Savin - om al cetății, implicat o vreme în actul decizional, trăind mai tot timpul în răspăr cu oameni, mentalități, structuri în anchiloză, dar și cu sine însuși, asumându-și deschis riscuri, eșecuri, izbânzi văzute cu ochi răi de unii, și-a transformat și viața într-o continuă dramă cu episoade tragi-comice. Peste care din când în când adie poezia.

Ion Tudor IOVIAN

Gh. D. Apostol

La începutul lui aprilie se naște în Bacău, acum 135 de ani, poetul Gh. D. Apostol. Și-a început studiile în orașul natal, între anii 1895 și 1905 fiind elev al Gimnaziului de Băieți „Principele Ferdinand”, unde i-a avut printre profesori pe I. Chiru, la limba română, Panait Topliceanu, la limba latină, și scriitorul D. D. Pătrășcanu, la istorie. Urmează apoi cursurile Facultății de Drept a Universității din Iași, după absolvire practicând avocatura și magistratura în urbea lui Bacovia, coleg de barou fiindu-i gazetarul și prozatorul I. I. Stoican. A debutat ca poet la 21 ani, sub girul lui Șt. O. Iosif, cel care i-a înlesnit apariția în revista **Semănătorul**, iar editorial peste mai bine de un deceniu, când publică volumul de versuri **Țării mele** (Tipografia Gheorghiu, Piatra Neamț, 1918). Absorbit de disputele din barou și de campaniile gazetărești, după 1920 a revenit doar sporadic la poezie, deși numele său nu a lipsit din coloanele principalelor publicații băcăuane ale vremii - **Chemarea, Bacăul, Ateneul Cultural, Curentul Bacăului, Gazeta Bacăului** - ori ale celor din afara județului, între care amintim **Aurora, Dacia și Tara noastră**. În revista lui Grigore Tabacaru și George Bacovia, bunăoară, a publicat doar trei poezii (**Frunza vestică, Carpaților, Plugarul**), cu influențe simboliste evidente. Tributar epocii în ceea ce privește modelele literare, s-a numărat printre cântăreții dureroasei epopei a primului război mondial, lăsând posterității poeme citabile și astăzi, prin care și-a exprimat convingerile și credința că românii vor beneficia de o pace favorabilă lor și de o schimbare socială progresistă (**Prăbușire, Vulcanul de ură, Ad vitam aeternam, Deo gratias, Fiat lux, Carpaților, Doină**). În 1932 și-a adunat creația poetică în volumele **Din cartea amintirii. Vânt de primăvară** (vol. I, Tipografia Serafica, Bacău, 1932) și **Cântecul iluziilor** (Bacău, 1932), primite foarte amabil de Ioan Bianu, „bibliotecarul” Academiei Române, dar și de puținii intelectuali ai orașului de baștină. După cea de a doua mare conflagrație mondială a colaborat cu noua publicație **Luptătorul** (1946-1953) și cu redacția revistei **Ateneu**, în paginile căreia evocă, împreună cu prozatorul Alexandru Șendrea, **Amintirea marelui poet de la Ateneul Cultural** și publică poeziile **Lui G. Bacovia și Unirea**. Citorul poeziei postume **Din adâncime** (Ateneu, februarie 1973) va deduce lesne că, la senectute, nu mai credea în destinul său poetic, simțindu-și „inima arsă”. Aidoma lui Ion Amaru, a lăsat, la rându-i, câteva semne edificatoare pentru evoluția tagmei intelectualității băcăuane, copleșită de „vocația îndeletnicirilor lucrative”.

C. HANGANU

Scriitorul Ion Machidon

N. 1 martie 1951, în Satu Nou, comuna Urechești, județul Bacău. **Pedagog, poet, prozator, dramaturg, critic literar, eseist, publicist, redactor, editor.** Ivit pe lume, de Mărțișor, în familia țărănilor Marghioala și Gheorghe Machidon, a fost declarat de părinți la starea civilă abia pe 6 martie. Plin de neastâmpăr, viitorul poet a copilărit alături de frații și surorile sale, implicându-se în treburile gospodăriei după puteri. Cel mai mult i-a plăcut să hălăduiască „toată ziua cu vacile pe dealuri”, așa că s-a lăsat cu greu dus la școală și numai la insistențele mamei. Primul care i-a pus creionul în mână a fost învățătorul Nicolae Vornicu, urmat după doar două luni de Ion Popescu, cu care avea să încheie clasele primare la Școala Satu Nou (1958-1962). Chiar dacă nu-i prea plăcea să învețe, a continuat studiile gimnaziale la Școala Generală Cornățel (1962-1967), iar după primele experiențe cu nuiua la palmă, „de te ustura la inimă”, a intrat chiar în rândul elevilor silitori, însușindu-și lecțiile din clasă. Un accident nefericit avea să-l marcheze însă pe viață, în urma electrocutării din toamna anului 1964 pierzându-și brațul stâng și capacitățile active ale celui drept, precum și anul școlar, astfel că a trebuit să repete clasa a VII-a. Cu degetele mâinii drepte anchilozate, a urmat cursurile Liceului Agricol Special Nr. 1 din Voluntari, Sectorul Agricol Ilfov (1968-1972), unde, la absolvire, a primit atestarea de contabil-planificator. În timpul școlarizării a beneficiat de o operație care a dus la recăpătarea în parte a funcțiilor mâinii drepte, așa încât a redeprins plăcerea scrisului. Prin 1970, o parte dintre versurile sale au fost publicate în cotidianul **Scînteia tinerețului**, dar adevăratul debut avea să se producă peste un lustru, când prozatorul George Bălăiță l-a recomandat cititorilor revistei **Ateneu** drept „un poet țăran cu nume de împărat”, publicându-i poeziile **Spune-i vântului, Singurătatea poetului, Așa se naște poezia, Visul unui îndrăgostit și O umbră** (iunie 1975). Cu câteva luni în urmă îi reținuse atenția și poetului Ovidiu Genaru, care a selectat pentru poșta redacției ateniene poeziile **Noapte de toamnă și La poarta vecinului bat** (februarie 1974). Silit de împrejurări să revină după absolvire pe meleagurile natale, a continuat să citească și să scrie, evadând din când în când la Bacău, pentru a participa la întrunirile Cenaclului Literar „G. Bacovia”, condus de poetul Octavian Voicu și de criticul literar Mircea Dinutz. A supraviețuit grație unui mic ajutor social până în martie 1979, când, la insistențele

scriitorului ce-l debutase, a fost încadrat ca pontator la Ferma zootehnică din Urechești, județul Bacău, de unde, în septembrie același an, se transferă pe un post de pedagog la Centrul Școlar Nr. 2 Voluntari, profesând până la 1 octombrie 2000, când se pensionează. Ajuns la București, a început să frecventeze Cenaclul „Mihai Eminescu” și, în scurtă vreme, a înființat el însuși, în cadrul școlii, Cenaclul „Nicolae Labiș”, cu intenția vădită de a îndruma creatorii liceeni depistați și a le insufla interesul pentru lectură. Schimbarea conducerii instituției a stopat activitatea acestora, însă nu i-a părăsit, ci i-a călăuzit spre celelalte cenacluri pe care le frecventa: „George Bacovia” (coordonat de Gabriel Bacovia), „Numele poetului” (îndrumat de Cezar Ivănescu) și „Dacia Feniș” (condus de Ion Gheorghe). Confruntările și schimburile de idei i-au fost de folos, creațiile sale bucurându-se de numeroase alte aprecieri și peste 35 de premii, între care amintim doar titlul de Laureat al Festivalului Național „Cântarea României” (1979), Premiul special al revistei **Săptămâna** (1982), Premiul Consiliului Județean al Sindicatelor Alba, la Festivalul „Lucian Blaga” (1983), Premiul revistei **Ateneu**, la cea de a XV-a ediție a Concursului Național de Poezie „Nicolae Labiș” (1983), Premiul C.J.C.E.S., la Festivalul de Poezie „Mihu Dragomir” (1984), Premiul revistei **Caiete botoșănene**, la Festivalul de Poezie „George Coșbuc” (1984), Premiul ziarului **Cronica sătmăreană**, la Concursul de Creație Literară „Afirmarea” (1985), Premiul Asociației Scriitorilor Iași pentru poezie la Concursul „Poni Luceafărul” (1985) și Premiul „George Ivașcu” pentru critică și istorie literară al revistei **Porto Franco** (2011). Răsplata juriilor a constat în publicarea grupajelor de versuri în revistele amintite, dar numele său s-a regăsit și în paginile altor publicații, precum **Amfiteatru, Ardealul literar și artistic, Biblioteca sentimentelor literare, Cântarea României, Convorbiri literare, Con-**

temporanul, Credința ortodoxă, Cronica, Eminescu, Femeia, Flacăra, Heliopolis, Lohanul, Luceafărul, Miorîța noastră (S.U.A.), Nord literar, Oglin-da literară, Orizont, Plumb, Poesis, România literară, România Mare, SLAST, Sud, Tribuna etc. Varietatea producției literare (poezie, proză, teatru, eseu, cronică) e întregită de cea gazetărească, în calitate de publicist debutând în coloanele ziarului **Agricultura socialistă** (31 mai 1986) și colaborând apoi la **Comerțul socialist, Impact, Scînteia tinerețului, Steagul roșu** ș.a. După ce, în 1982, ratase încă o tentativă de a menține în viață un cenaclu literar la Casa de Cultură „Mihai Eminescu” din Capitală, în 1990 înființează Cenaclul „Destine” și pune bazele revistei și editurii omonime, pe care le conduce până în anul 1995, când se desparte de acestea și întemeiază, la București, Societatea „Amurg sentimental”, care include între activități cenaclul, revista și editura, ce s-au impus rapid nu doar în conștiința lumii literare. Scăpat de cenzorii antedecembriști, a debutat editorial cu volumul de poezie **Vindecat de singurătate** (București, Editura Destine, 1991), urmat tot aici de cărțile de versuri **Amurg sentimental** (1993) și **Prag de lumină** (1994), dublate de cele de proză **Satul din zare** (1994) și **Amintiri despre mine** (1995). Începând din acest an, cu excepția volumului de poezie **Cântând printre arbori** (Prefață de Vasile Sporic, București, Editura Semne, 1997), a încredințat manuscrisele doar Editurii Amurg sentimental, unde au apărut, rând pe rând, **Grădina japoneză** (nuvele, 1995) **Dor de copilărie** (poezii, 1996), **Iubirea, un ursuleț de plus albastru** (roman, 1996), **Menestrel peste păduri**, vol. I, (versuri, 1997), **Așa se cunosc oamenii** (povestiri, schițe, nuvele, 1998), **Menestrel peste păduri**, vol. II, (versuri, Postfață de Cornel Galben, 1998), **De la poet la poezii** (impresii de lectură, 1999), **Un zeu al iubirii** (versuri, 1999), **Desfrâul apelor** (povestiri, schițe, nuvele, 2003), **Menestrel peste păduri**, vol. III, (versuri, 2006), **Cântece pentru câinii prezentului meu** (versuri, 2008), **Tandre dimineți** (versuri, 2009), **Via din grădină** (proză, teatru, 2009), **Cartea cu autograf...** (bibliografia cărților cu autograf deținute de autor, 2010), **Dicționar de scriitori postdecembriști** (2011), **Cu tâlpile goale** (poezie patriotică, 2012), **Ceasul de la Sfântu' Gheorghe** (poezie, 2012), **În drum spre casă** (roman, 2012; ediția a II-a, revăzută și adăugită, 2017), **Lecturi retrăite** (istorie și critică literară,

2013), *O suță de poeme pentru Băneasa veșniciei mele* (2013), *Rochii de mireasă* (proză scurtă, tablete literare, cugetări, 2013), *Gânduri de luat în seamă* (versuri, 2014), *Cranii sparte pe oglinzi de gheață* („poezii ciudate“, 2015), *Libertatea gândului de a scrie* (publicistică, interviuri, note literare, albume, reviste, 2015), *Îngeri albi de nea albastră* (poezii noi, 2015) *N-am știut!...* (creații literare din perioada anilor 1974-1989, carte de colecție tipărită în 25 de exemplare, cu autograful autorului, 2015), *Prin ochii lui Vadim, Ardealul cântă* (poeme de vibrație patriotică, 2015), *300 de poeme scrise la miez de noapte peste* (2016), *Adio, Geani!* (proză scurtă, tablete literare, cugetări, 2016), *Scrîtori pe care i-am cunoscut* (polemici și controverse, 2016), *Povestea câinilor mei* (2017), *Scrisoare cu gust de cireșe amare* (publicistică, 2017), *Vis de noapte* („25 de poeme celebre“, 2017), *Copilul uriaș* (50 de povești pentru copii de toate vârstele, 2018), *Tangoul de la miezul nopții* (teatru, 2018), *Nostalgii de odinioară* (publicistică, 2018-2019) și *Călit la focul durerii*, vol. 1-3 (roman, 2020). Numeroase alte creații i-au fost incluse de criticul Marcel Crihană în antologiile *Ostroave de lumină* (București, Amurg sentimental, 1996), *Ce doamnă frumoasă este viața!* (idem, 1997), *Cuminecături* (idem, 1998), *Între for și turnul de fildeș* (idem, 1998), *Linia de plutire* (idem, 1998), *Din lumea lui Don Quijote* (idem, 1998), *Văturile, vânturile* (idem, 1999), *Balada cultă în literatura română* (idem, 1999), *Animascopii* (idem, 1999), *Drumul crucii* (idem, 1999) și *Contra-cronometru* (idem, 2000), de poetul George Chirilă în *Icoana mamei* (idem, 1999), de poetul Radu Cârmece în *Poezia pădurii* (București, Editura Orion, 1999), precum și în volumele colective *Versuri* (București, Editura Albatros, 1979), *Lucian Blaga* (Sebeș-Alba, 1982), *Metafore peste vremi* (București, Editura Destine, 1993), *Fascicul de lumină* (idem, 1994) și *Împliniri lirice* (idem, 1994). E prezent, de asemenea, cu texte diverse în antologiile Orizontului cultural Amurg Sentimental realizate de el însuși – *Pași prin catedrale* (1997), *Urmele pașilor noștri* (1998), *Patria din inimi* (2000), *Spre tine, totdeauna* (2000), *Ție, Doamne* (2000), *21 de poezi* (2000), *Generația Mileniului III* (2001), *Fereastra din lumină* (2002, 2004), *Mirii timpului* (2002), *În pas cu orologiul* (2003), *Sentimentali prin metafore* (2003), *Vremuind sub vremuri* (2003), *Clipe de taină* (2004), *Drumul cuvintelor* (2004), *Mereu alt fel* (2004),

La timpul prezent (2004), *Vioara din inima pădurii* (2004), *Dimineți cu privilegiatori* (2005), *Iubirea prin cuvinte* (2005), *Perorând printre fluturi* (2005), *Potecile dorului* (2005), *Cărțile noastre* (2005), „*Amurg sentimental*“, *zece ani de existență, zece poezi* (2005), *În pas cu vremea* (2006), *Statornice clipe* (2006), *Trepte de lumină* (2006), *Punct și de la capăt* (2006), *Totdeauna cu noi* (2007), *Parfum de liliac* (2007), *Paradis cu vegetație nocturnă* (2007), *De azi pe mâine* (2007), *Cinci zile de metaforă* (2008), *Cuvinte și iar cuvinte* (2008), *Privighetori de rouă* (2008), *Privind înainte* (2008), *Mereu Eminescu* (2008), *Miresme de primăvară* (2009), *Între noi, cuvântul* (2009), *Niciodată, singuri!* (2010), *Împreună prin cuvinte* (2010), *Școala de rondel de la Amurg sentimental* (2010), *De nașterea Eminescului* (2011), *Chemare-ntre noi* (2011), *Din freamătul muzelor* (2011), *Metafora de la Oglinzi* (2012), *Pentru vremuri mai bune* (2012), *Cu gândul la lumina din cuvânt* (2012), *La îndemâna oricui* (2012), *Dor de cuvânt* (2013), *De primăvara liliacului* (2013), *Surăsul din cuvânt* (2013), *Din oglinda visului etern* (2014), *De aici suntem și noi* (2014), *Clipe de bucurie* (2014), *Neaua din ferestre* (2015), *20 de poezi - 20 de ani de „Amurg Sentimental“* (2015), *20 de prozatori și esești - 20 de ani de „Amurg Sentimental“* (2015), *Unsprezece poezi cu dragoste de pământ românesc din Cenaclul „Amurg Sentimental“* (2015), *Când spui ianuarie, spui Eminescu!* (2016), *Eminescu prin glasul poezilor de acum* (2016), *Verde crud* (2016), *Am învins!* (2017) și *Zbor de primăvară* (2018) – ori în cele alcătuite împreună cu Bogdan I. Pascu: *Solștițiu de purpură* (2000), *Din crugul stelelor* (2000), *Pagini îngerești* (2001), *Șoaptele muzelor* (2001), *Visul de sub pleoape* (2001), *Ferestre spre lumină* (2002), *Crânguri de rouă* (2002), *Fântâna din ochiul tăcerii* (2002), *Nemărginite poteci* (2002), *Răscrucea dintre gânduri* (2002), *Approape de noi* (2003) și *Strigătul din corn de lună* (2003) sau cu Marcel Crihană: *Dictando divers* (1997) și *Undă verde* (1999). Extrem de diversă și cuprinzătoare activitate desfășurată în cadrul celor trei paliere ale societății pe care o păstorește e ilustrată, totodată, de volumul *500 de sedințe ale Cenaclului „Amurg Sentimental“ patronat de revista cu același nume, 28 aprilie 1995-31 mai 2014* (2014), de cele zece volume de *Scrieri pentru o posibilă istorie a Amurgului sentimental* (vol. I, II, 2009; vol. III, IV, V, 2010; vol. VI, VII,

2011; vol. VIII, IX, 2013; vol. X, 2014), de alte zece ale *Catalogului „Amurg sentimental“* (2001-2010) și de *Almanahul „Amurg sentimental“* (2017, 2018, 2019), pe care le-a conceput și realizat în întregime. Generos cu creatorii de toate vârstele, a inițiat și susținut editorial Concursul de Creație Literară „Vara visurilor mele“, materializat în 15 volume consacrate laureaților și participanților, și a pus bazele Casei de Creație „Ion Machidon“ de la Băneasa, unde periodic au loc întruniri și dezbateri literare, iar invitații sunt sprijiniți să publice în revistă și în colecțiile editurii. La cărțile multora dintre ei a scris prefețe și postfețe, de care s-au bucurat, între alții, Constantin Vitan, Alex Vâlcu, Mircea Tutilă, Cornelia Timiș, Miron Țic, Laetitia Tănăsescu, Mihail Tănăsescu, Elena Solomon Moraru, Marian Simion, Florian Adrian Răruu, Teodor Radu, Petru V. Pralea, Aurelian Popa-Stavri, Mariana Popa, Emil Perșa, Dunia Pălăngăneanu, Elena Olariu, Iulian Nuță, Valentin Niculae, George Nicolae-Petrișor, Dumitru K. Negoită, Constantin Mosor, Aurelian Moldoveanu, Mihai Moldoveanu, Constantin Mironescu, Relu Mircea, George Militaru, Victoria Milesescu, Pavel Mercescu, Ion Mârzac, Carmen Manuela Măcelaru, Ioan Maftel-Buhăești, Amanda Lupașcu, Cleopatra Luca, Mihai Istudor, Paula Isac, Nicolae Ionescu, Florica Havriliuc, Radu F. Gurău, Luiza Oana Grosu, Valeriu Gorunescu, Ilie Gorjan, Mihai Valentin Gheorghiu, Ioana Gheorghe-Limanu, Maria Fitcal, Nicolae Farcaș, Margu Dumitrescu-Frasinu, Lavinia Dumitrescu, Toma Dumitrescu, Gabriel Dragnea, Maria Dobrin, Radu Dănilă, Ioan Cristea, Valeriu Crețu, Octavia Crăciun, Roxana Costache, Aurelia Corbeanu, Călin Colhon, Eugen Cojocar, Alexandra Cîrciumaru, Ion Costache Botea, Liliana Borza Dobronăuțeanu, Eleonora Blidar, Magda Bădoiu, Georgeta Balotescu Ganea, Carol Aschembrener și Elena Anghel. Membru al Uniunii Scriitorilor (1994) și al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România (1992), fondator al Festivalului de Poezie „Mihai Eminescu“, organizat la Teatrul de Vară „Mihai Eminescu“ din Parcul „Lia Manoiu“ (Sectorul 2, 2000), a fost tradus în limba engleză, inclus în volumul *Herbarium of Words* (1999), în *Manualul de Limba și literatura română pentru clasa a VII-a* (București, Grupul Editorial Art 2002) și în mai multe dicționare, difuzat la radio și televiziune, invitat la simpozioane și festivaluri, are în manuscris alte cărți, semn că nu și-a spus ultimul cuvânt. ▶

Filosoful Ștefan Munteanu

N. 5 martie 1951, în satul Huțu, comuna Găiceana, județul Bacău. **Profesor universitar, filosof, eseist.** Este fiul familiei de agricultori Englitera și Petru Munteanu, „oameni simpli, dar foarte gospodari“, care i-au supravegheat atent copilăria și, prin „simplitatea și îndârjirea felului lor de a fi“, i-au oferit principala învățătură, „știința muncii“. Pe lângă atitudinea față de muncă, de la mamă a moștenit, în plus, „un exagerat bun simț, o precauție discretă în legătură cu tot ceea ce fac(e)“, benefice în multe privințe, dar care l-au transformat încet-încet într-un „marginal, un tăcut, un rușinat, un nemulțumit“. Conștient de timpuriu că trebuie să muncească mult ca să izbândească, s-a dedicat studiului încă din clasele primare și gimnaziale, urmate la Școala Generală Huțu (1958-1966), numai că impunerea cu forța a cooperativizării agriculturii i-a lăsat, în 1962, părinții fără pământ și, inevitabil, l-a deturnat din drumul pe care spera să-l urmeze. În consecință, în absența mijloacelor materiale necesare continuării studiilor la liceu, s-a văzut silit să urmeze cursurile Școlii Profesionale din cadrul Grupul Școlar Profesional și Tehnic din Bacău (1966-1969, actualul Liceu Tehnologic „Anghel Saligny“), unde avea condiții cât de cât asigurate și, la final, o calificare în meseria de „electrician de stații și rețele electrice“. Încadrat la Întreprinderea Electromontaj Bacău, a simțit din plin ce înseamnă munca dură pe șantier, în toată Moldova, așa că, după un an de privațiuni, a încercat o primă evadare dintr-un mediu neprielnic aspirațiilor sale. Profitând de stagiul militar, a urmat, astfel, o Școală de Maiștri militari la Brașov (1970-1972, specializarea radiolocație) și, apoi, o scurtă carieră de cadru al armatei, lucrând ca maistru la Nodul Militar de Radiolocație din cadrul Aeroportului Bacău (1972-1976, azi „George Enescu“). Convins că nu va accepta niciodată să învingă „prin minciună, prin hoție, ori prin lovituri mârșave“ și împăcat cu gândul că nu poate ocupa „poziții centrale, comode“, s-a

bazat în continuare doar pe forțele sale și, în tentativa de a recupera „ceea ce nu a(m) făcut în mod normal“, a urmat în acest interval cursurile fără frecvență ale Liceului Teoretic „Vasile Alecsandri“ (în prezent, Colegiu Național). Cu diploma de bacalaureat în mână, a solicitat trecerea în rezervă și, cu mari dificultăți, a izbutit să scape de haina militară, apoi să fie admis la Facultatea de Istorie și Filozofie a Universității „Al. I. Cuza“ din Iași (1976-1980). Privind retrospectiv, crede că întâlnirea sa cu filosofia „nu a fost întâmplătoare“, dar până să dea peste gândul eminescian, potrivit căruia „Filosofia este așezarea ființei lumii în noțiuni, spre a căror stabilire judecata nu se servește de altă autoritate decât de a sa proprie“, a fost îngrozit de perspectiva de a-și „consuma viața asemenea unui robot“. Din acea clipă însă a înțeles ce are de făcut, numai că aspirația din studenție i-a fost blocată până la evenimentele decembrie și abia în 1990 a descoperit și valorificat șansa de a se înscrie la doctorat. Între timp a activat ca profesor de științe sociale la Liceul Industrial de Chimie Nr. 4 din Bacău (1980-1989, în prezent Liceul Tehnologic „Grigore Antipa“), perioadă în care a urmat și absolvit cursurile Facultății de Drept a aceleiași universități ieșene (1982-1987). Propulsat inspector pentru filosofie la Inspectoratul Școlar Județean Bacău, a renunțat după numai un an la această funcție și a revenit la catedră, predând filosofie la Liceul „Vasile Alecsan-

dri“ din Bacău (1991-1993). Tot în 1991 a reușit să fie admis la doctorat în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza“, în primii ani căutând febril atât o metodă proprie de cercetare, cât și răspunsurile la chestiunea majoră legată de felul „în care poate fi raportată creația eminesciană la vechea spiritualitate indiană“. Declicul se produce în toamna anului 1993, când ocupă, prin concurs, un post de lector la Universitatea de Stat din Bacău (în prezent, „Vasile Alecsandri“) și când, prin intermediul lui George Munteanu, avea să primească „iluminarea“ chiar de la Eminescu. Citind un text al Poetului, a „devenit alt om“ și, cum a mărturisit apoi, mintea sa „a suportat trecerea de la haos la cosmos, de la dezordine la ordine“. Devenit dintr-o dată stăpân pe sine și pe proiectul la care se angajase, a „prins atâta curaj“, încât a început să dea „viață și unor gânduri proprii, sub forma «picăturilor»“. Un impuls a primit în acest sens și de la criticul Constantin Călin, la sugestia căruia, în martie 1994, a debutat în publicistică, în paginile revistei **Ateneu**, cu o recenzie la volumul „Filosofia lui Dostoievski“ de Nicolae Berdiaev. Apariția acesteia a fost „momentul declanșării acțiunii de recuperare a timpului pierdut“, a însemnat „reluarea lecturilor, actualizarea fișelor și renașterea viselor frumoase“. A urmat, firesc, „o perioadă densă, prelungită până în prezent, care s-a dovedit fructuoasă“ sub toate aspectele și l-a propulsat în elita universitară și scriitoricească. La 26 septembrie 1997 își susține, astfel, cu brio doctoratul în filosofie, specialitatea Istoria filosofiei, cu teza **Filosofia indiană și creația eminesciană** și tot în acel an publică nu mai puțin de trei cărți: **Dimensiuni ale spiritualității indiene** (București, Editura Didactică și Pedagogică, 1997), **Filosofia indiană și creația eminesciană** (idem, 1997), distinsă cu Premiul „Ion Petrovici“ al Academiei Române (1999), și **Picături de filosofie** (Bacău, Editura Deșteptarea, ▶

1997). Începe, totodată, o colaborare intensă cu **Revista de filosofie, Analele științifice** ale universităților din Bacău, Constanța, Galați, Iași, Oradea și Suceava, cu revistele de cultură **Ateneu, Asachi, Bibliotheca Septentrionalis, Bucovina literară, Cadran cultural, Cartea, ΕΙΛΟΣ, 13 Plus, Tecuciul literar-artistic, Sinteze, Vitraliu**, precum și cu ziarele băcăuane **Deșteptarea, Monitorul de Bacău, Ultima oră, Viața băcăuană și Ziua**, în paginile cărora a publicat peste 200 de recenzii și articole cu preponderență din domeniul eminescologiei și din cel filosofic. Reunite în parte în pagini de carte, ele au sporit zestrea editorială, care s-a întregit cu volumele *Noi picături de filosofie* (Editura Deșteptarea, 1999), *Fulgurații eminescologice* (Bacău, Editura Moldavia, 2000), *Alte picături de filosofie* (Editura Deșteptarea, 2001), *Domenii ale filosofiei* (Editura Moldavia, 2001), *Ipostaze ale spiritului filosofic românesc* (idem, 2003), distins cu Premiul Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor pentru „critică și exegeză literară“, *Raționalitatea metafizicii lui Ion Petrovici* (Iași, Editura Fundației AXIS, 2003; ediția a II-a, București, Editura C. H. Beck, 2007), *Aspecte filosofico-juridice implicate de procesul integrării europene* (Iași, Editura ETP Transpres, 2005), răsplătit cu Diploma de Excelență a Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov“, *Integrarea europeană. O perspectivă juridico-filosofică* (Editura C. H. Beck, 2006), *Repere în istoria filosofiei dreptului* (București, Editura Wolters Kluwer, 2009), *Bulevardul condiției umane* (Bacău, Editura Corgal Press, 2011), *O istorie a opiniilor privind filosofia lui Eminescu*, vol. I (București, Editura Eikon, 2017), încununat cu Premiul de Excelență „Mihai Eminescu“, pentru exegeză și editologie eminesciană pe anul 2017, oferit de Societatea Scriitorilor Bucovineni, Centrul Cultural Bucovina și Consiliul Județean Suceava, și *O istorie privind filosofia lui Eminescu*, vol. II (idem, 2019), declarată „Cartea lunii“ de către Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor și Consiliul Județean Bacău. Tot în plan

editorial, în ultimele decenii și-a îndreptat atenția asupra operei marilor gânditori care au fost Ion Petrovici, Ștefan Zeletin și Vasile Pârvan, primului consacându-i lucrarea amintită, celui de-al doilea reeditându-i, în 2003, la Editura Moldavia, principalele opere filosofice – *Evanghelia naturii* (ediția a II-a, îngrijită și prefațată) și *Nirvana. Gânduri despre lume și viață* (ediția a II-a, îngrijită, prefațată și adnotată) –, iar celui de-al treilea dedicându-i un studiu restrâns privind filosofia istoriei în viziunea pârvaniană, dar care poate fi extins, întrucât între timp a adunat suficient material bibliografic. Și cum gesturile mari se întorc de unde nu te aștepti, a avut surpriza să fie tradus și publicat în Germania și în Spania, unde i-au apărut volumele *Mihai Eminescu's Contribution to the Philosophy of Law* (Saarbrücken, Editura Lambert Academic Publishing, 2014. Traducerea în limba engleză de Nicoleta Batez) și, respectiv, *La filosofía india y la creación literaria de Mihai Eminescu* (Madrid, Editura Niram Art, 2015. Traducerea în limba spaniolă de Alexandru Belemuski, prefață de Alexandru Boboc). În circuitul gândirii universale a intrat, de altfel, încă din 1998, când a prezentat, la cel de-al XX-lea Congres Mondial de Filosofie (Boston, SUA, 10-16 august), studiul *The art and Philosophy of Balance in Constantin Brâncuși*, inserat în volumul cu lucrările acestuia și întregit, la următoarele două ediții, de studiile *Logical and Esthetical Experience with Ștefan Lupășcu* (Istanbul, Turcia, 10-17 august 2003) și *Philosophical Foundations of Romanian Poet Mihai Eminescu's Aesthetics* (Seul, Coreea de Sud, 30 iulie-5 august 2008), dar și de alte 50 de comunicări la congrese, conferințe și simpozioane naționale și internaționale din România, SUA, Anglia, Belgia, Turcia și Republica Moldova. Devenit în 1998 conferențiar universitar, a fost inclus în componența colectivelor ce au derulat proiectele TEMPUS CME-3015/97 „Management of change in Romanian universities“, coordonat de European Cen-

tre for Strategic Management of Universities, TEMPUS JEP 13529/98 „ECTS in University Management“, coordonat de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași, și TEMPUS IB JEP 14397/1999 „Retraining the Administrators from Education Fields“, coordonat de Universitatea „Dunărea de Jos“ din Galați, ce a presupus, între altele, participarea la Seminarul de la Bruxelles din 27-28 noiembrie 1998 și la Stagiul de pregătire la Universitatea din Bristol (Marea Britanie), în perioada 20-28 iunie 1999, la elaborarea studiilor *Managementul academic în actualitate și Priorități ale managementului academic*, iar la final cu elaborarea Strategiei de evaluare a implementării ECTS în Universitatea Bacău. Transferat pe același post, în anul 2000, la Universitatea „George Bacovia“ din Bacău, în 2002 coordonează el însuși Proiectului **Jean Monnet C02/0034**, de predare a cursului de Legislația Comunității Europene în cadrul acesteia, iar în 2004, după ce a urmat cursul postuniversitar de perfecționare în specializarea *Cultură organizațională și integrare europeană în industrie, administrație și servicii*, la Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi“ din Iași, a urcat și ultima treaptă a carierei didactice, devenind profesor universitar. O carieră prodigioasă, încheiată la 5 martie 2016, când s-a pensionat, consacându-se în exclusivitate literaturii filosofice și eminescologiei. Membru al Uniunii Scriitorilor din anul 2001, a mai scris, pe lângă volumele deja amintite, prefețe la cărți semnate de Venera Mihaela Cojocar, Ioan Ciochină-Barbu și Liviu Chiscop, a fost inclus în volumele colective *Creatori din Moldova de Mijloc* (Bacău, Editura Casa Scriitorilor, 2005) și *Sub semnul lui Bacovia: antologie pentru „mâine și mai mâine“* (Bacău, Editura Art Book, 2015) și răsplătit, în 2012, cu Premiul pentru publicistică al revistei **Ateneu**, dar cariera sa scriitoricească are încă multe proiecte în față, pe care le așteptăm cu interes.

Manuscris

***

Știu cum va fi.
Nu voi mai recunoaște
cifra zero pe tastatură
nici strada pe care mă voi afla
nici ziua, nici luna, cea de pe cer
tuturor obiectelor le voi ști folosința
dar numele lor vor suna în alte graiuri
trecute și reci.
La o anumită clipă
mă voi numi Ana sau Raisa
și voi atinge apa
cu mirarea altei planete.
Tu? Vei rămâne în urmă
cât secunda întoarcerii capului
căci văzul va fi luminos.

***

Nu îmi place ce-am fost
și nu scriu trecutul.
În fața stângă stă ascuns chipul
de cerc înalt
cu el zbor și nor
cu el scriu pe azi nu pe ieri,
ridic momentul viu.
Pe partea dreaptă scriu cuvintele
înțelese de mine teluric
de ce-aș sofistica metafora
celor două chipuri?
E o ploaie rece
în zborul prin alunii mei
și frunzele se desprind
din încopcierea lor
ca viața.

***

Patetic? Probabil...
Azi scriam în noiembrie
ca argatul toamnei
cu privirea despică
de arătura ogorului departe.
Boală ubicuă...
zile scurte plumburii
alungă fluturii
dar despre viespi nimic
n-o să spun
ele sunt dese și femei
care folosesc o cosmetică
savantă spun că iubesc
sunt binevoitoare și suple
nu-și ofilesc înalte simțiri
nici când moartea le face praf adevărul.
Mai bine spun despre bondari
acești bonomi joviali și grăsuți
sunt lunatici bărbați
și pentru ei moartea
e un lăcaș selenar în care se decapitează
îngeri și se împușcă mame.
În toamna asta
la poarta mea
n-a poposit nicio aripă...

***

A venit vremea scurtei bucurii.
Poate chiar de secundă.
N-am așteptat-o
dar e toamnă bolnavă pe pământ.
Am mintea sfărâmată
de suferința omenirii
și totuși scurta și egoista bucurie
mă face mai bună
acum când nu mai vine nimic
decât „boemia“ unui „fost“
cu trenuri și păpuși
cu șarete și cai abrași
cu dealuri și cimbrișor.
Și din moment ce au fost
nealese de mine, nechemate de mine
dar reale, lucide, puternice
această plagă prezentă
nu are efect.
Mai este primăvară!

Cristina ȘTEFAN

răspunsul Lui, o șoaptă

nu mi-am imaginat cum
voi arăta la primirea darului.
voi fi același vas ruginit
și spart în care niciun strop
din roua zorilor nu se strânge
sau voi fi cana modelată din lut
în care se adună lacrimile cerului
oglundindu-l. pentru a mă ridica
la înălțimea ofrandei trebuie
să trec prin focul încercărilor.
cu acceptare.
cu recunoștință.
răspunsul Lui, o șoaptă
mai stinsă decât bătaia inimii.
în vacarmul de neoprit al lumii
nu auzim adierea chemării. trecem
indiferenți, poate, pe lângă singura
noastră șansă de a-L întâlni.

cutremurare

devin o infimă pată de culoare
în covorul rugini al pădurii
altfel forța creației m-ar
putea copleși.
mă desprind din câmpul
dezolant al temerilor. percep
imensitatea spațiului interior.
există frumusețe în natură dar și
în artă. ele nu sunt simple oglinzi
ci vectori spre o altă realitate.
universul spre care ne
poartă e Adevărul.
El nu moare nu se naște.
rareori te desprinzi de grija
lumească pentru a porni să-l cauți
fără ca un șoc să-ți fi zguduit ființa.

întâlnire

ignorând neșansa mi-ar plăcea
să trăiesc doar zile senine.
dar pericolul continuă să existe.
erodează lent albia cursului vieții.
mă cufund în întuneric
fără să văd binele
frumusețea
adevărul.
noaptea spulberă întreaga
construcție a zilei. sunt o pasăre
cu aripile frânte.
după îndelungi zbateri

când atingând vârful unui
munte când prăbușindu-mă
în adâncul unei râpe, am o intuiție:
pentru înfrângeri nu este vinovat
neamul. nici măcar timpul sau
locul unde m-am născut.

Manuscris

în spațiul lăuntric mă întâlnesc
cu mine, fărămă din lumina Celui Viu.
sunt liberă de răni. pacea mă învâluie.

revedere

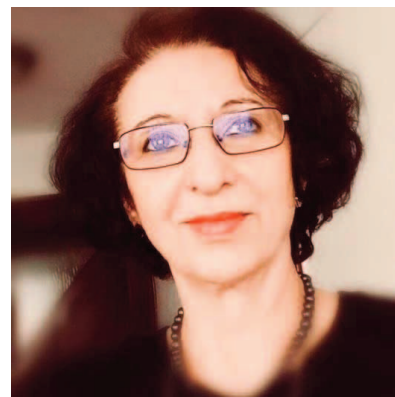
mă surprind reflectând la oamenii
întâlniți de-a lungul vieții.
cândva mintea stabilea ierarhii
percepeam lumea ca fiind bună sau rea.
acum simt altfel.
fiecare om întâlnit mă ajută să descopăr
ceva neștiut despre drumul ales.
anii au trecut fulgerător.
ne revedem imaginar la o întâlnire.
îi întâmpin pe aleșii oaspeți
cu un cuvânt de recunoștință.
conturul chipurilor s-a șters.
a rămas însă lumina prețioasă
lecția nemuritoare primită în dar
de la fiecare suflet atins
pe o anumită treaptă a existenței.
în fața lor îmi aplec fruntea
mulțumindu-le.

înmugurire

neîncrederea își află cu greu ieșirea.
universul interior e lipsit de vigoare
dar nu pentru mult timp.
de pretutindeni vin mesaje
de încurajare. se așază în spațiul
în care își făcuse cuib frica.
contrar așteptărilor depărtarea
fizică ne apropie. e de ajuns
un strigăt stins pentru a înțelege
că nu ești singur. prietenii sunt îngeri.
poartă în mâini ramuri fragile de salcie.
în preajma iubirii spaimile se risipesc.
nădejdea înmugurește în plină toamnă.

ascultare

cer ajutor cuvintelor pentru a înfățișa
amplora emoției spunându-mi:
doar scriind vei evita alunecarea
într-un labirint fără ieșire!

dar ele, cuvintele,
nu pot recrea întâmplarea
pe care am trăit-o. întregul
solfegiu de nuanțe al mersului
prin întuneric rămâne de neatins.

încredințez neliniștea existențială
sau metafizică a puterilor cerești.
văd cum vâlul întunecat se risipește.
rugăciunea mi-e ascultată. sunt ocrotită.

viziunea vieții

nu, nu m-am oprit prea des
asupra unui fapt atât de evident
fiecare om are un geniu lăuntric.
un bulgăre de energie îl susține
cu o singură condiție: să fie liber.
o minte inspirată îți permite
să atingi conștiința întregului.
poziția în care ești îți dă voie
să creezi o infinitate de lumi.

oferta destinului rareori intră
în rezonanță cu visul meu ascuns.
despre fantasmă și iluzii
îmi place să vorbesc
deși orice desprindere
din suvoi e lipsită de sprijin.

renunțând la unele
prejudăcăți cum ar fi:
nu știu, nu pot, nu înțeleg,
nu vreau, nu mă voi schimba
apare o minune. se naște
un orizont nemărginit.

viziunea vieții devine congruentă
cu resursele interioare. lumina unui
far alungă negura. la răspântie aleg.

Rodica DASCĂLU

Din seiful cu amintiri

Numai cel născut și crescut la țară poartă în suflet și memorie frumusețea locurilor și a oamenilor acestora.

Satul Cerdac, satul meu natal, îl păstrez în suflet așa cum era cândva, cu oameni buni, harnici, prietenoși, frumoși la chip și spirituali, săritori în ajutor când vreunul era în necaz. Eram copii. Aveam vreo zece ani, că mi-l amintesc bine pe fratele meu Gheorghe (Ghiță îi spuneam noi), mai mic cu șapte ani decât mine. Surorile Ana și Eugenia erau între noi. Trăia mama bună Maria „Gavrioloaia”. Așa o numeau oamenii care o cunoșteau.

A fost prin anul 1960. Nu-mi amintesc dacă era primăvara sau toamna. S-a întâmplat într-o cumplită noapte...

Seara, ca de obicei, ne culcaser după ce toate treburile gospodărești au fost puse în ordine. Părinții noștri, Constantin și Elena, munceau foarte mult cât era ziua de mare. Trăiam în casa veche, în care ne-am născut toți, o casă de lemn, cu ferestre mari, cu două încăperi largi, prispă înaltă, fără zăbrele, cununa casei fiind sprijinită pe stâlpi de lemn. Mama bună era împreună cu noi, doar seara se retrăgea în odăița ei, care nouă ne era tare dragă.

În plină noapte ne trezim într-o mare agitație. Cineva striga pe drum, în întuneric deplin, disperat: *Foc, arde, arde! Săriți! Ajutor!* Tăticu' și mămica și-au luat repede hainele pe ei și, cu gălețile de tablă zincată în mână, au ieșit, dispărând în noapte. Nici nu știau unde, când au plecat de acasă. Buna a venit la noi. Toți eram speriați și plângeam. A tot încercat să ne mângâie cu vorba blândă, dar nu a mers. Atunci ne-a pus hăinuțe pe noi și am ieșit împreună afară, pe prispă.

Deodată am înțeles încotro alergau oamenii, căci auzeam strigăte, vorbe pe drum aproape țipate și lătrau câinii. Un foc mare, flăcări uriașe se vedeau în josul șoselei spre ciușmea, pe lângă „Pârăul lui Rapi”, cum aprecia mama bună. Nu puteam să înțele-

gem ce anume arde. Vedeam doar flăcările mistuitoare mușcând din întunericul de nepătruns. Stăteam pe capătul din jos al prispei casei, încremeniți de spaimă, strânși toți patru lângă buna, căreia îi simțeam tremurul vorbei și al mâinilor, că tot încerca să ne mângâie pe creștetul capului. Și bătrânul păr din ogradă foșnea. Nu am vrut să intrăm în casă până când nu s-au potolit flăcările și întunericul acoperit din nou Valea Slănicului și s-a lăsat liniștea peste sat.

Într-un târziu au venit tata și mama. Erau de parcă trecuseră prin ape nămolite, uzi, murdari și tare triști, numai nu plâneau. Sau poate or fi plâns? Istoviți din cale-afară.

Îi tot auzeam vorbind în șoaptă despre marea nenorocire care se abătuse pe capul lui nenea Ștefan Seciu. Și noi multă vreme tot ne-am închipuit ce a fost în ograda omului, că am aflat de la părinți că au fost mulți vecini din Săratu, apoi de la drumul mare, până departe. Au alergat cu toții să mai poată salva ce se putea.

L-am întrebat într-o zi pe tăticu de ce au plecat așa fulger de lângă noi. Mi-a răspuns, după ce m-a privit îndelung, „Maricel, tată, așa trebuia. Niște oameni erau în necaz. Cum puteau ei să se lupte cu vâlvătaia singuri?” Cred că am înțeles pe deplin vorbele lui. Și acum îmi amintesc de multe ori aceste cuvinte, deși a trecut atâta amar de vreme.

Cum eram școlăriță, când mergeam sau mă întorceam de la școală, mai mereu, mă opream în fața porții gospodăriei năpăstuite și priveam pereții goi, înnegriți, șiroiți de

urmele apei, rămași în picioare. Câteodată, moș Vasile și mătușa Maria Roșca, care erau vecini cu casa familiei Seciu, în clipele de răgaz, stăteau în cerdacul construit, ca o bijuterie frumos lucrată din lemn, de un meșter priceput. Le ziceam „Bună ziua!”, îmi răspundeau, mă priveau fără să mă întrebe ceva. Mi se păreau, de atunci, foarte bătrâni.

Ori de câte ori m-am oprit în fața porții, niciodată nu i-am văzut prin ogradă pe nenea Ștefan sau pe tanti Maria. Nici nu am știut pe unde mai trăiesc.

Cu încetul și-au ridicat o casă frumoasă, pe care o mai privesc, când timpul are răbdare cu mine și mă întorc pe Valea Slănicului, „acasă”, la Cerdac. Amintirea acelei întâmplări stăruie adânc în mintea și sufletul meu.

Pe nenea Ștefan l-am cunoscut ca un om harnic, liniștit și de omenie. A lucrat la Petrol-extracție, împreună cu tata. Maria, soția lui, cunoscută ca femeie bărbată, își cosea singură iarba din fânașul de pe dealul Bolovanu, „La Dos”, cum spunem noi. O vedeam deseori, vara, trecând cu căruța în care avea coasa, furca și grebla pentru strânsul fânului. Mă minunam de fiecare dată. De altfel era o femeie de treabă, prietenoasă și la nunți era chemată de „staroste” să zică „Iertăciunea miresei” la plecarea ei din casa părintească. Am ascultat-o și eu în câteva rânduri. Rostea cu mult talent versurile din această orație de nuntă.

Oameni simpli, oamenii satului Cerdac, care luau rosturile vieții firesc, așa cum le-a rânduit Bunul Dumnezeu, și de aceea trebuie să-i apreciem ca însemne ale dăinuirii ființei umane pe pământ, să-i înveșnicim cu faptele lor bune în memoria celor care vin din urmă.

Sufletul răvășit al copilului de altădată s-a așezat, mult mai târziu, în cuvinte, cuvinte... într-o confesiune imaginată către fratele meu Ghiță.

Maria BILȚIU

Mama nimănu

(monodramă - fragment)

La masa noastră e totdeauna un scaun gol ce ne repetă în fiecare zi povestea.

În dulap există o fotografie portret pe care aş fi vrut să o pun în ramă, pe un perete. Dar el nu suporta să-şi aducă aminte de pierdere în fiecare zi. Copilul din fotografie ne zâmbea misterios. Trist şi atoateştiutor.

Când vreau să-i spun *noapte bună*, intru în dulap. Uneori îmi țin respirația, alteori îi spun o poveste. Acolo e un alt tărâm.

Uneori, din dulap se aude un cântec:

*Trei iezi cucuieți,
Ușa mamei descuieți,
Dacă vreiți, dacă puteți,
Mama n-are trei băieți,
Are-n cap numai scaieți
Și în inimă sticleți,*

*Nu deschidem orișicui,
Nu ești mama nimănu!*

Ieri, lumina unui fulger ne strângea într-o lungă îmbrățișare. Azi, ea ne desparte pentru totdeauna. E aceeași lumină. Noi suntem alții, în fiecare zi devenim alții. Trăim în fiecare zi într-o altă viață. Dăm de pe noi jos, straie după straie, tristeți și dureri, până când, în final, va rămâne sufletul

acesta buimac, ce a vrut să modeleze lumea și a sfârșit sugrumat de-o amintire.

Sărmana matrioșka!

Din când în când îmi îmbrac hainele de mamă. Stau pe mine reci și străine. Moliciunea lor e falsă. Sunt niște haine triste și le las să cadă pe podea și trupul meu se dizolvă în uitare.

Soarele se oglindea în apa mării și ni se reflecta în privire. Pe atunci viața mea se împărțea la trei. Deși împărțită la trei, fiecare felie era suficient de mare încât să acopere cu dragoste fiecare minut al zilei. Ar trebui să redescopăr acea viață. Dar știu că am dat pe undeva delete și nu mi-am salvat nicăieri trăirile. Am crezut că s-a terminat. Că e definitiv. Că timpul va trece și eu voi uita. E-adevărat că timpul trece. Dar nu uiți. Nu uiți nimic. Numai că gândul acela devine mai blând. Cuminte ca un bunic așezat pe prispă, care se pregătește să tragă din pipă. Și te uiți la el, și-ți dă senzația că mai are o mie de ani în față. E-atât de cald, atât de așezat.

Gândul acela te învăluie, te ia în brațe și-ți spune să plângi că totul va fi bine, și tu lași să curgă lacrimile din inima ta doar ca să nu pocnească de atâta tristețe adunată la un loc, și-ți sufli nasul, și-ți ștergi ochii, iar după ce ai făcut toate astea, îți dai seama că vorbeai singur.

Știu că asta se întâmplă azi.
Dar mâine?

Ce va fi mâine?

**Tincuța HORONCEANU -
BERNEVIC**

Un altfel de handicap

S-a mai întâmplat, vreodată, să te întrebi că însăși viața este un handicap...

Unul de care nu poți scăpa decât atunci când îți bate la ușă al XII-lea ceas.

Atunci când simți că vei cădea și totuși, ceva te face să te ridici, nu știi ce este, nimeni nu știe... unii preferă să-i spună magie, alții noroc iar restul, Dumnezeu. M-am gândit de multe ori dacă oamenii merită să aibă acest handicap.

Este logic să te naști suferind de acest lucru chiar dacă nu dorești? De ce avem atâtea întrebări și niciun răspuns?

De ce chiar dacă am găsit răspunsul întrebărilor suntem mai dezamăgiți ca atunci când nu îl aveam?

De ce există mereu un lucru care te coboară și apoi te ridică, parcă fără milă?

Nu înțeleg rostul lucrurilor rele dar, de ce iubesc când mi se îndeplinește un vis?

Vreau să aflu răspunsurile acestor întrebări, dar capăt doar altele, înmulțindu-se numărul răspunsurilor pe care parcă le-am pierdut în gaura neagră unde s-a dus trecutul, odată cu toate zilele grele pe care am vrut să le uităm și zilele bune pe care, deși n-am vrut, le-am uitat...

Viața este un altfel de handicap, unul de care, chiar dacă vrem să scăpăm, ar trebui să-l prețuim, pentru că, dacă nu ar exista, poate chiar ar lipsi ceva...

Diana DUMITRU

Instanța divină convocată la procesul mundan dinaintea Judecății de Apoi*

Ion Fercu, cvasi septuagenar, de formație filosof, din care și-a alimentat o profesie civilă respectabilă, s-a afirmat în literatură (de care este încă pătimaș îndrăgostit), ca poet (*Iadul de paradă, Prizonierul prizonierului, Amanții absurdului*) și eseist (*Agonia umanului, Prin subteranele dostoevskiene*), dar și-a aflat vocația deplină în roman. S-a ivit pe scena literaturii către sfârșitul secolului trecut, la o vârstă matură pentru a se însoți pentru multă vreme cu poezia, însă numai potrivită pentru eseistică și proză. Impoziția lui s-a produs încă de la debut, unul tardiv față de confrății mai sprinteni de condei și mai iuți de picior către edituri. A convins însă cititorii și critica prin știința bine însușită a scrisului literar, determinând mai multe echipe de jurați să-i acorde premii pe toate palierele exersării sale artistice. A început cu cele locale, din zona literar-artistică a Bacăului, și a culminat cu dobândirea, întru totul meritată, a prestigiosului premiu „Ion Petrovici” al Academiei Române (pentru masivul tom de eseuri *Prin subteranele dostoevskiene*), în 2020. Foiletoanele sale critice, analitice, eseistice populează de câteva zeci de ani presa de profil băcăuană, dar nu numai, fiind un autor nu doar citit, ascultat ca voce autorizată de un public devenit „al său”, ci și iubit ca dispensator de cultură în cel mai elevat sens al cuvântului. Este norocos că și-a aflat ca tribună de manifestare un oraș cultural precum Bacăul, iar ca rampă de lansare spre un public cititor de largă respirație edituri de prestigiu de la Iași și București. Altminteri, viețuind într-o lume subprovincială precum cea din târgușorul buhușean, risca imens să rămână un autor de nișă, „ne-ncercat de slavă, crâncen și scârbit”, cum glăsuiește un stih amar arghezian. Însă cum orice rău, aparent ori dovedit, are și fațeta lui contrară, aș îndrăzni a spune că, pe planul creației, această viețuire plumburiu-bacoviană a priit cum nu

se poate mai bine roditorilor literare ale scriitorului acum multilaureat. Și pe drept cuvânt: Ion Fercu și-a meritat cu cinste medaliile de până azi, nefiind nicicum dintre acei sicofanți ce-și agonisesc glorie stearpă pe scurtături ocolite, clamând virtuți de la bătălii la care nu au luat nici măcar parte. Fercu este unul dintre scriitorii care îndreptățesc, adeverind-o cu propria-i exemplificare, vorba cronicarului: „nasc și la Moldova oameni”. Filosofia, al cărei cunoscător rafinat și multilateral se dovedește la tot pasul în scrierile sale, i-a fost un aliat pe măsura înzestrării de calibrul cu problematicile ei. Două coordonate par a se profila desprinse din hegeliiana *die absolute Wissenschaft: erotetica* (știința formulării întrebărilor) și *dialectica* (modalitatea conducerii cercetării către concluzia aflătoare de răspunsuri).

Nu voi stărui aici asupra implementării acestor auxiliare metodologice în tehnica literară. Intenția mea este de a reliefa aspecte de fond degajate din substanța ultimului său roman, *Dac-aș fi fost Dumnezeu*, cu problematica supusă judecății cititorilor. Titlul acesta pare un loc comun din arsenalul intervievatorilor în până ei înșiși de material inchizitiv, deci un artificiu panaceu gen: „Ce ați face dacă ați fi, în situația critică dată, șeful, stăpânul, managerul, împuternicitul, cel numit să o rezolve...?” Firește, cu o astfel de minge săltată la fileu, dechinându-l pe preopinent din constrângerile punctuale nu o dată incomode sau derutante pur și simplu, o largă paletă de răspunsuri interesante pot încheia salutar un interviu pe punctul de a trena...

În planul construcției sale epice în aparență, dar mai curând eseistice în formulă, autorul romanului ridică ștacheta până la ultima poziție imaginabilă. O scurtă discuție de ordin logico-gramatical al propoziției-titlu ar fi ceva mai lămuritoare pentru ansamblul investigației. A se remarca mai

întâi modul gramatical al acestei propoziții: condiționalul, care privește acțiunea într-o manieră diferită de cea a modului indicativ (al realității obiective), de pildă. Condiționalul (zis și optativ) este un mod al ipoteticului, al dezirabilității, al posibilității sau probabilității. O acțiune pusă pe un astfel de calapod nu se înfăptuiește prin sine, de la sine putere, ci realizarea ei ține de existența anumitor *condiții*. În general, condiționalul e folosit ca predicat al unei subordonate sintactice, condiția în discuție aflându-se în propoziția principală. Exemplu: „Dacă aș cunoaște rezultatul, ți l-aș spune.” Subordonata este propoziția care începe cu conjuncția subordonatoare **dacă**. Aceasta mobilizează o ipoteză: în cazul în care cunosc rezultatul..., dar se subînțelege că nu-l cunosc. Și în plus, pe cale de consecință, nu ți-l pot spune, întrucât nu îl cunosc. Ceea ce induce și: în caz că ajung să-l cunosc, ți-l comunic și ție, nu sunt impedimente să o fac... O situație mai specială aduce timpul perfect al condiționalului, așa cum este folosit și în propoziția-titlu de roman. Ea este înțeleasă ca o stare dorită/ imaginată, însă *nerealizată în trecut*. Să admitem că această propoziție este doar o parte dintr-o frază, o subordonată, iar propoziția principală este de aflat în substanța romanului, mai bine zis în anumite locuri ale acesteia, nu în totalitatea ei. Suntem, așadar, în cazul unei construcții logico-lingvistice materializată printr-o ipoteză, o dorință neîndeplinită în trecut și având drept corespondent frastic o propoziție principală sau o suită de principale coordonate. Însă, spre deosebire de exemplul de mai sus, unde condiționala indica o probabilitate care ar admite, într-un caz fericit, transformarea ei într-o realitate de fapt, dincoace suntem în prezența unei presupunerii nicicum și nicicând realizabilă, doar dorită cândva, tânjindu-se după ceva, și nu mai mult de atât.

Argumentarea teoretică de mai sus apare drept ceva complicat, însă în fapt ea este destul de lămuritoare. Să propunem o mostră edificatoare și legată de problematica găzduită de cartea în discuție: „*Dac-aș fi fost Dumnezeu*, aș fi croit o lume ideală, lipsită de problemele grave întâlnite în practica de zi cu zi.” Se înțelege că așa ceva, din păcate, nici nu a fost vreodată posibil, nici nu este posibil. Omul rămâne cu dorința neîmplinită de a viețui într-o lume neconformă cu aspirațiile sale. Mă refer la omul integru, nu la cel mulțumit cu strâmbătățile constatate în jur și care, adaptându-se oportunist la ele, se pricepe a trage foloase doar pentru sine și în detrimentul semenilor. Datul acesta imuabil este o servitute pe care suntem nevoiți să o îndurăm, un *scandal* existențial, cum l-au denumit adepții unei anumite filosofii/ filosofări. Întrebarea care se pune în mod firesc, decurgând din situația dată, este una inevitabilă: ce este de făcut pentru a redresa lucrurile, a le aduce pe un făgaș necesar? Este, oare, posibil așa ceva? Teoretic, da. E destul să parcurgem dogmele filosofiei comuniste și vom vedea că răspunsul nu mai trebuie căutat. A fost dat și s-a arătat și modalitatea de a-l implementa: prin revoluție și desființarea inechităților societății bazate pe clase cu interese antagoniste; și prin introducerea de schimbări radicale atât la nivelul modului de producție cât și, mai cu seamă, al relațiilor dintre oameni, deveniți egali în drepturi și stăpânitori în comun ai proprietății generale. Știm că așa ceva s-a încercat de un secol în urmă încoace. Din păcate, toate aceste tentative au eșuat în spațiul doar al câtorva decenii, iar unde se mai mențin, faptul se datorează unei coerciții vecine cu teroarea. Explicația? Se pare că există în natura umană incompatibilități față de ceea ce se petrece laudabil la nivelul unor insecte precum furnicile sau albinele, de pildă. Oamenii sunt prea di-

feriți ca structuri particulare pentru a putea fi înregimentați unui tipar comun de conviețuire, de gândire și de comportament. De aici toate problemele și neajunsurile care populează omenirea de la începuturile ei și, aproape sigur, până la capătul ei...

Gânditorii, oamenii de știință, teologii, artiștii au căutat explicații și au dat tot felul de răspunsuri acestor stări de lucruri. Cartea lui Ion Fercu atacă această problematică de calibru greu, oferind o paletă de moduri de reacție la datul existent. Ea e structurată pe două planuri distincte, dar care înaintează contrapunctiv, interferându-se adesea. Pe de o parte, se continuă, pe un palier superior, problematica socială expusă anterior în romanul *Oaspetele*, cu modificările de trăire și reflectare a ei în mentalitățile actuale, în comunitatea rurală dintr-o localitate mărunță din Moldova, pe de alta, drama unui fost combatant în războiul din Afganistan, la care participă în două convocări, ca preot militar însă, obținând, după trauma mutilării pe front gradul de colonel, Petre Farina. Întreaga cazuistică a insului antrenat într-un conflict al cărui rost e de neînțeles pentru „interesele” unor aliați, din rândurile cărora face parte ca susținător moral și religios al combatanților desantați în malaxorul intereselor politice supranaționale, este dezbătută de pe poziția celui care are de îndurat sechelele devastatoare ale absurdității unor injoncțiuni perpetrate la modul barbar. Profunzimea, relevanța și finețea dezbaterilor sub formă de jurnal sau de solilocvii nu se poate reda fără riscul unor scăderi. Totul trebuie citit și mai ales recitat pentru a se înțelege adecvat soarta omului într-o lume în derelicțiune și confuzie teleologică. Pe de altă parte, avem o tramă narativă, antrenând doi protagoniști, Gabi Ghioc, român strămutat în Spania, însă sufletește legat de toate problemele cătunului natal, Mortuc, și intervenind la modul concret în promova-

rea de transformări benefice puținilor locuitori parcă sinistrați în arealul de baștină, cum ar fi construirea unui pod durabil peste torentul năvălaș al Demonului, și altele. Celălalt personaj este un inginer italian, Giovanni Baseri, cu expertiză industrială valorificată vreme de mulți ani în România, căsătorit cu mortuceanca Sonia, divorțat de ea și tată căruiua îi va muri în accident stupid, stradal, unica fiică, Giovanna. Cuplul Giovanni/ Gabi, europenizând interrelațiile din spațiul comunitar actual, conectat prin îndelungi dezbateri interpersonale pe cele mai delicate probleme ale vieții și sortii, amintește de cele prezentate de Thomas Mann în *Muntele vrăjit*. Ne sunt prezentate radiografii sufletești de mare vibrație, la un nivel analitic chiar mai sus de condiția socială a preopinienților, însă cu valoare de dezbateri de ordin general. Parcurgerea lor oferă cititorului satisfacții intelectuale de înaltă clasă, autorul dovedindu-se un seismograf sensibil la toate mutațiile intervenite în structura lumii de astăzi, scrutător dacă nu de soluții la noile problematici, atunci măcar dezvăluitor atent și cu expertiză a lor. Gânditorii teologi s-ar putea inspira cu folos din substanța ideatică a acestui roman, în fapt un mănunchi de „studii de caz” sociologice, pentru a dezbate și tranșa probleme metafizice, precum controversatele probleme ale libertății și ale liberului arbitru cu care Dumnezeu l-a fericit sau l-a năpăstuit pe regele Creației Sale...

Este una din cele mai bune cărți contemporane și care ar merita să fie tradusă măcar într-o limbă de circulație, pentru a se vedea și un model românesc de *Weltanschauung* de talie europeană asupra condiției umane actuale, atât generale cât și aplicate la imperatiile timpului în care trăim.

Mihai BOTEZ

* *Dac-aș fi fost Dumnezeu*, Iași, Editura „Junimea”, 2020.

Agende (6)

22 ianuarie 2016: Trimis cărți lui Horia Zilieru, Mihai Maxim și Alexandru Dobrescu. Seara, am văzut, pe Arte, episoadele 3 și 4 din *Ainsi sont-ils (Ucenicii)*, cu un personaj interesant prin umanitate, Etienne Fromanger, directorul seminarului. 24 ianuarie: În rezumat, ziua a fost un exemplu de „interferență a genurilor“. Telefon de la Ducu, din aeroport, înaintea plecării la Bologna. Lecturi din Galaction (*Ziua Domnului*) și Vasile Iancu (*Viclenia anilor*). Tenis: părți din meciurile în care au jucat Radwanska și Carla Suarez Navarro. Concert Bach (Orchestra din Montreal, dirijată de Kent Nagado). Fotbal: repriza a doua a meciului dintre Arsenal și Chelsea (0-1, dar Arsenal cu „un om în minus“). Știri despre Ziua Unirii: în București, un protest al rezerviștilor agitați de istoricul-sindicalist Mircea Dogaru. Pen' ce? Să le fie restabilite pensiile pe care le aveau, „nesimțite“ în raport cu alte categorii profesionale! În fine, un film de Alain Corneau (*Alegerea armelor/Fiecare cu arma sa*), cu Yves Montagne, Catherine Deneuve, Gerard Depardieu. 25 ianuarie: Transcriere de „zigzaguri“ pentru *Acolada*. Telefon lui Ionel Rusei, care m-a asigurat că „începe [tipărirea volumului trei din *Cărțile din ziar*] săptămîna asta“! Arhive. La „Vocea umană“, o evocare a Mihaelei Soare: baritonul Ettore Bastianini. Un film polițist pe TV 5 Monde. Lectură: încă o navelă de Iancu, voi reveni la el, volumul său avînd 700 de pagini. 26 ianuarie: telefoane repetate lui Traian (80 de ani), însă n-a răspuns. Noi „zigzaguri“. Tenis: Djokovici - Nishicori (6-2, 6-3, 6-4). La Realitatea, Florin Piersic - 80. Vorbă lungă, lucruri răspute, dar cu (încă) nelipsitul „farmec personal“. Telefon de la Lucia Negoită, referitor la antamarea unui interviu, apoi altul de la Al. Dobrescu. Acesta a vrut să afle dacă i-am citit cartea (*Față în față*). I-am răspuns că am luat-o de la sfîrșit („O boală netratată la timp“) și l-am întrebat, „în oglindă“, care e originea conflictului său cu Nicolae Manolescu. La Paris (unde el, Dobrescu, era la conducerea I. C. R.), cu ocazia Salonului Cărții, l-a chestionat – mi-a

spus – de ce a scos din *România literară* articolul Rodică Zafu despre plagiatul lui Ponta. Pentru că – i-ar fi răspuns președintele Uniunii noastre – Ponta mi-a dat un milion pentru revistă... Scurtă, concluzia mea e că intransigența „pînă în pînzele albe“ nu e rentabilă. „Persoană particulară“, eu am reacționat critic la încercările de inocentare a celui parvenit în fruntea guvernului. 27 ianuarie: Telefon matinal de la Cârneli, care, se vede, a păstrat obiceiul de a-și începe zilele cu rezolvarea „listei de treburi“. Mi-a recomandat o carte: *Evanghelia după*

Zigzaguri

Pilat de Eric-Emmanuel Schmitt și mi-a spus să-i telefonez lui Marius Manta ca să scrie o recenzie la volumul de versuri al lui Petru Solonaru. Discuție despre revistă (*Ateneu*), pe latura nemulțumirilor. Nu poate uita nici cum că a fost șef. 28 ianuarie: Vizită la „medicul de familie“. Plata telefonelor. Seturile 3 și 4 din meciul dintre Djokovici și Federer. Lecturi (iarăși Iancu și *România literară*). Patinaj artistic – individual băieți. 29 ianuarie: Telefon lui George Dulhac (77 de ani), fost coleg de clasă la Liceul Militar. Telefon de la Horia Zilieru, care m-a prevenit că-mi trimite antologia sa, *Australia*. Telefon de la Al. Dobrescu: „Unde s-a scris despre plagiatul lui I. Rădulescu-Pogoneanu?“ În *Vieța nouă*. Tenis: Raonic - Murray. Întoarcere de scor: 3 la 2 pentru englez, după ce a fost condus cu 2 la 1. 30 ianuarie: „Căpăținoșii“, emisiunea de la TV 5 Monde: inși liberi la gură, ireverențioși față de istorie, religie, mituri contemporane. Recital Pierre Peret, celebru prin cîntecul „Lyly“. În Franța, numele său a fost dat la 31 de școli! 31 ianuarie: Vizită Ducu. Discuție despre R. Explicație ridicolă pentru lipsa de inițiativă: „Mercur în retrograd“! Exasperare? Telefon Lucichii, telefon de la Iancu. 1 februarie: Încercare de ordonare a fișelor. Arhive. Înainte de a răsfoi colecția *Dimineții*, discuție cu Mihai Ceucă pe marginea unei vederi aeriene a centrului Bacăului înainte de 1960. Filmul polițist *Caîn*, două episoade. Din nou la fișe. 2 februarie: Te-

telefon de la Rusei: a descoperit, în sumar, o greșală, în titlul capitolului X: în loc de „Respingeri“, „Respringeri“ [și așa a rămas!]. Mi-a repetat că sîmbătă va fi gata tiparul. Telefon lui Ioan Dănilă relativ la Gorge Pascu (să cuate în *Viața Romînească*, nr. 1/1907). Arhive. La întoarcere, un buchet cu „primii ghiocei“. Telefon de la Iacob Florea. „Convocare“: mîine, la 13,30, pentru colocviu, în Restaurantul „Parc“. 3 februarie: lista cu ceea ce trebuie xeroxat. Întîlnire cu Iacob Florea. Telefon de la Ducu, cu un mesaj scurt: „S-a rezolvat situația!“ 4 februarie: Cumpărat ceaiuri și capsule de la Plafar (o sacoșă!). N-a venit *Acolada*, și nici *Australia* lui Zilieru. Telefon „de control“ de la Ducu. 5 februarie: Primit un prim pachet cu cărți. 6 februarie: Dat cărți lui Ioan Mitrea, Constantin Ciosu (autorul copertei), Anei Chiscop. Scris dedicații. Seara, pe TV Monde, „Hommage à Michel Delpech“, cu Julien Clerc, Patrick Bruel, Sheila, Serge Lama ș.a. 7 februarie: La „Dimanche vivant“, emisiunea duminicală a lui Drucker, protagonist a fost Michel Bouquet, actor care a jucat în Ionesco (*Regele moare*), Beckett (*Godot*), Molière (*Bolnavul închipuit*). Pe Mezzo, muzică indiană. Lecturi: Dosarul „La tolérance“, într-un număr mai vechi din *Magazine littéraire* (263, mars 1998). Seara am încheiat-o cu *La belle vie*, un film despre un tată care și-a răpit copiii și-i poartă după el, fugăr, 11 ani. 8 februarie: Continui corvoada de după apariție. Expediat 11 cărți (10 *Acorduri* și una *În jurul lui Bacovia*). La Arhive, cărți pentru Cristina Tănase și Mihai Ceucă. Alte episoade din *Caîn*. Cîteva

știri. *9 februarie:* Cârnci mi-a anunțat moartea lui Genoiu. Am trimis „Zigzagurile”. Dat lui Marius Manta cărți pentru toți cei de la *Ateneu*. Dat cărți lui Verman, Buznea, Dănilă, Ciumașu. *10 februarie:* Dat cărți lui Traian, inginerului Șchiopu, Ceparu, Monică Grigoriu. Cu primii trei, conversație în Cafeneaua Teatrului, cu câte un pahar cu ceai în față. Telefoane de la Ion Parani și Nicolae Cărlan. *11 februarie:* Trimis cărți lui Mircea Fotea, Radu Ulmeanu, Gabi Goian, Rodică Lăzărescu. Dat cărți lui Ștefan Munteanu și Victor Mitocar. Xeroxat, din *România literară*, „Literatura și socialul”. Ducu s-a întors din vacanță. Multumesc, Doamne, că-i sănătos! *12 februarie:* Trimis cărți lui Jachi Florea, Codrenilor, Luciei Negoită și lui Nicu Nicolescu. Telefoane de la Doina Cernica și Liviu Grăsoiu. Din partea mea întrebarea: „Au ajuns (cărțile) în stare bună?” Ar fi prematur să aștept „impresii”. *13 februarie:* Telefon de la Co-roiu. Ca de fiecare dată, discuții împărțiate, spre toate azimuturile, dar agreabile. Scris nota despre Traian, ocazie de a rememora primii mei pași în Bacău. *14 februarie:* Telefoane de la Emil Nicolae și Nicolae Scurtu, acesta curios și malițios, deopotrivă. Are „clienții” lui, pe care îi pocnește în maniera înflințată, odinioară, la Al. Piru. Lecturi din Biblie (Iezechiel; 2 Timotei) și Galaction. Telefon de la Mitrea: mi-a citit aproape în întregime cartea. M-a atenționat însă că, „dintr-o scăpare de condei”, l-am făcut pe Jan Ciută președinte al Societății de Istorie; nu, a fost doar secretar. Ziua de naștere a lui Cârnci și a lui Spiridon (pe care n-am reușit să-l felicit). Poetul mi-a înșirat bolile de care suferă: diabet, adenom de prostată, picioare nesigure etc. „Cu bătrînețea se adună...”, m-a avertizat el. După-amiaza: Jazz la Marciac, Wayne Shorter (a 80-a aniversare) și Jazz la Vienne: Sergio Mendes (Brazilia). Telefon R; insomnii prelungite, pași mici în direcția binelui, jenă față de D. *16 februarie:* Arhive. Seara, telefon de la Mircea Fotea, care, vorbind despre comportamente, a repetat vorba că „Fiecare scoate din el preaplinul: unul binele, altul răul”. Rezumate ale meciurilor PSG - Chelsea (2-1) și Benfica - Zenit (1-0). *17 februarie:* Plătit xeroxurile (celor de la Arhive) la Secția finan-

ciară, conform regulii. Telefon de la Lucia Negoită (diminețată) și de la Ion Fercu (seara). Convorbire cu Lucian Popa despre climatul de la Facultate. Revăzut *Zboară cocorii*: emoții ca și la prima vizionare. *18 februarie:* Telefoane de la Rodica Lăzărescu, Al. Dobrescu, Remus Zăstroiu, Nicu Nicolescu. *19 februarie:* Patru ore la *Ateneu*, cu Spiridon (care mi-a dat din cărțile sale), Jicu, Elena Ciobanu, Marius Manta, Dan Perșa, Carmen Voisei, actorul Zăncescu, Ștefan Radu, secretara, contabilă și sărbătoritele, Carmen Mihalache și Violeta Savu. Lipit de fotoliu, am stat pînă la spargerea petrecerii. Și încă mi-a rămas un rest de vorbe. *20 februarie:* Telefoane de la Verman („chestia cu dormitul”), Iancu, Theodor Codreanu, Gabi și Zuța. Teminat transcrierea „zigzagurilor”. *21 februarie:* Telefon lui Ilie Boca: 79 de ani. Telefon de la Scurtu. Drum pînă la Biserica „Sf. Gheorghe” (unde urma să aibă loc slujba funebră pentru popa Constantin Leonte) și înapoi. În curte, mulțime ținută la respect de jandarmi, la fel pe trotuare. Toate locurile cu vizibilitate (treptele farmaciei, treptele poștei) erau ocupate. E un gen de curiozitate pe care n-o posed. Ulterior, Mitrea mi-a relatat că au vorbit primarul, Gheorghe Iorga, un fost elev de-al „popicului” de la Seminarul din Roman, și mitropolitul Teofan. (A fost prezent, de asemenea, Pimen, dar n-a cuvîntat.) Pe Mezzo, am ascultat cvartetul italian Tinissima, cu cîntece prin care au omagiat-o pe Tina Modotti (fotograf și revoluționară, 1896-1942). Pablo Neruda ar fi scris un epitaf pentru ea. Am văzut o parte din documentarul despre Anna de Bretagne, regină de două ori. Vizita lui Ducu: impresii de la cursul de la Bologna. *22 februarie:* Arhive. Primit cartea de la Constantin T. Ciubotaru, tovarăș din copilărie, acum profesor pensionar la Roșiorii-de-Vede și revista *Baaadul literar* de la Gruia Novac. *23 februarie:* Arhive. Seara, Arsenal - Barcelona: 0-2. Scorul acesta nu mă determină să trec sub tăcere faptul că nu-mi place jocul echipei catalane. *24 februarie:* Primit *Astra clujeană* de la Mircea Popa. Dat la cules însemnarea despre „Popa Leonte”. Trimis cărți lui Gheorghe Drăgan și C. D. Zeletin. Lăsat la dactilografa de lângă Spital cartea pentru Elena

Ciobanu. Văzut *Anna Karenina* cu Tatiana Smoilova. Telefon de la Ion Țăranu, care mi-a spus că, deși avizat, n-a primit cartea, fiindcă a fost la Timișoara. Caz cunoscut: Dragobetele nu exclude insultele. *25 februarie:* Retrimis cartea lui Țăranu. La Bibliotecă, pentru *Ecran interior* de Const. Ciopraga. Lăsat la Plafarul de pe Carpați cartea pentru Nicoleta și Dan Popa. *26 februarie:* Încă n-am terminat expediția. Azi am trimis lui Vasile Bardan și Ion Gheorghe Pricop. Citit pagini din *Ateneu*, un număr care a ieșit aproape la timp. Seara, două noi episoade din *Ucenicii*. *27 februarie:* Lectura unor interviuri din *Adevărul weekend*, numere mai vechi. M-a interesat în mod deosebit cel luat Martei Petre. Telefon de la Gheorghe Drăgan, care a „citit trei ore - trei ore jumătate” din cartea. Diferență mare de reacție, comparativ cu Mihai. În ciuda felicitărilor („te felicitiez, cum spunea Gafițeanu” [profesorul de limba română contemporană]), nu mi-a înțeles intențiile demonstrative. Inteligența lui (reală) e obturată de o anume suficiență. Iar tonul te face să-l suspectezi de ironie. Mi-a vorbit de pregătirile pentru viitoarea sa lucrare, *Neamul Drăganilor*. Trei veri de-ai lui taică-su au murit, în ultima parte a războiului, în înfruntările cu Armata Roșie. *28 februarie:* Telefon de la Lucia Negoită (care voia numărul lui Trandafir, pentru prezentarea de la Tîrgul de Carte din luna martie). Telefon de la Elena Ciobanu care m-a corectat în privința datei sale de naștere, care nu e azi, ci peste o lună. Lecturi din Galaction, *România literară* despre Umberto Eco, jurnalul lui Vadim (din *România Mare*), texte de Gruia Novac din *Baaadul literar*. Jazz: Gregoire Maret la Festivalul Lotos din Polonia. Seara: *Frou-Frou* cu Louis de Funès, telefon lui Bardan – 69 de ani și o repriză din meciul Manchester United - Arsenal (3-1). Un titlu la Antena 3: „Avalanșă de copii la Urgență!” În publicistica senzaționistă, totul e „val”, „avalanșă”, „cutremur” și, din cînd în cînd, „apocalipsă”. *29 februarie:* Revizua centralei. Arhive. Scrisoare de la Gheorghe I. Florescu, *Caîn*. Subiecte la ora de știri: Migranții, Premiile Oscar, anchete privitoare la pedofilia unor preoți catolici.

Constantin CĂLIN

Cântec de prieten

Dragului de Ionică

Mă-ntreb, ca mai mereu, în zile cu septembrie harnic, cu sufletul răvășit de insomniile singurătății, „Cum poți tomni fără Bacovia, când nopțile se trec în alăute de-ntunerice?” duminindu-mă, după obicei, că „după dom’ profesor/... numai poemul de toamnă/ nu se scrie toamna/ nu se scrie nicicând și/ nu se publică niciodată”. Și totuși, toamna românească începe (musai!) de la Bacău, acolo unde *Patriarhul din cuvinte* Mitică Brăneanu devine Amfitrionul fenomenului „*Toamna bacoviană*”, dându-ne nouă, muritorilor de rând, impresia c-am fi și noi ceva, vreun fel de heraldici ai timpurilor duse către începuturile poeziei, când ziduri de cetate se întăreau măreț și sublim numai cu sunet de liră și murmur de versete. Și ce ne-am face dacă nu s-ar ivi printre noi „lampadoforul” **Ioan Dănilă** – șlefuitorul diamantelor cărțurărești –, adevărat **MAESTRU DE CEREMONII**, ținând la braț pe distinsa *Doamnă Limba Română!*... În zilele acestea, cu adevărat de necuprins, el vine la întâlnirea cu Spiritul lui Bacovia, coborând voievodal din munții săi sâlhui și nemțeni, purtând drept „armă” (singur a spus-o!) hronica domnească intitulată „**Bacoviana**”, spre știința cetății și a tot natul cum că „*A-ul și B-ul literaturii române s-au ivit la Bacău*”. Poruncită înștiințare izvodită prin vreo cancelarie domnească mirosind a busuioac și a tămâie, vezi bine, mai ales că *Dumnealui Jupâmul*

Profesor alcătuieste această tipăritură-unicat ca pe o strașnică Datorie închinată marelui *Maestru de Ordin Bacoviensis*, unde se înglotesc, pe drept și cu multă cinstire, unele dintre cele mai valoroase „condeie” ale scripturii românești, reprezentative pentru noul vâleat în care ne înscriem și noi. Așa cum schimnicul este nebun întru Hristos, tot așa cărturarul **Ioan Dănilă** (o afirm cu mâna pe inimă!) este nebun întru *LIMBA ROMÂNEASCĂ* și se află printre cei dintâi chemați și aleși la *Curtea Cuvântului!* Nu știu din ce puteri anteice își trage vлага, însă mie mi se pare peste poate să trudești 25 de ceasuri pe zi, să „urechești” „studinții” (unii!) care scriu fără diacritice (las’ că elevii mei – unii! – și vorbesc fără diacritice!), să cari apă cu ciurul la statuia lui Don Quijote (cică să mai crească!), să te afli la locul potrivit spre a trage cu urechea la palpitul limbii/ literaturii române, să asiești cu neputință la derapajele istoriei autohtone, să culegi spinii întunericului acolo unde ți-ai pus cele mai multe speranțe... Să scrii cu încrâncenare și să publici cu rost și cu sânge, să stai, uneori, la masa taclalelor gureșe cu *D. S.* și să tot „besăduiești” despre etimologii nesigure, toponime, cărți închipuite, scrise sau citite, prieteni-umbre de aur, virgule, nevirgule, jumătăți sau sferturi de virgulă – bune și neune... etc. Atunci când mi-a arătat cuponul de pensie, am crezut, inițial, că... Apoi, am simțit că... Acasă, când am fost sigur că nu mă vede nimeni, am plâns. Și-am pus mâinile la ochi, ca Socrate, după ce-a băut cucuta... Citind colecția „**Bacoviana**” – atât cât este ea! –, abia-ncăpută într-o cută a eternității care vom fi prin *MAÎTRE* Bacovia, realizezi harul cu care Magistrul Ioan Dănilă reușește să adune oamenii de litere, să-i împace în lumina slovei tipărite, să le dea puterea să creadă în po-doaba „cărții de cetire”! Nu pomenesc nume: ei sunt prietenii noștri, frații noștri, sunt plămădiți din același aluat, se aseamănă și se confundă benefic tocmai prin ceea ce nu

scriu și-„și calcă din urmă-n urmă./ *Parcă sunt făcuți de-o mumă...*” Ei sunt entitățile „*Ființării Hristice*” întru frumusețea Cuvântului de vrede divină! Cum l-ar mai fi îndrăgît Valerică Filimon dacă l-ar fi cunoscut! Desigur, am fi mers împreună la Casa Universitarilor din București și, acolo, după câteva discuții aprinse pe teme de literatură/ *literatură* română, după obicei, și după rimele date de mentorul nostru, ne-am fi apucat să compunem niscaiva versuri, să scriem ceva, în general... Numai să scriem!... Și-acum mai păstrez câteva șervețele cu rudimente de scriitură... *Inconfundabilul, Seriosul, Reflexivul, Imbatibilul Ionică* – parcă-l și văd! – s-ar fi apucat să care luceferi cu cărca peniței sprintăre, să ne spună că acribia e mai bună decât toate, că *toamnele bacoviene* musai că trebuie suferite la Bacău și c-ar cam fi cazul să ne-adunăm în volume... Ușor de spus, greu de făcut, în vremea aceea! Astăzi... Ne vedem nu prea des, așa cum ar mai trebui... Eu locuiesc pe strada-nfundată, la numărul șters, sunt mai mereu plecat prin lumi paralele; el, mai mult pe drum (nu pe drumuri!), încearcă să anihileze *Timpul* văzut ca dimensiune convențională, inventată de bieții oameni sătui de orbire, și-abia când brațul ne va deveni de criță și limba de păslă, de nu vom mai putea bocăni la poarta cuvintelor, atunci vom avea tot *Timpul* să vorovim pe-n-delete, să pribegim pe cele me-leaguri veșnice ale cumpănirii de spirit, să ne evocăm/ invocăm himerele din/ de lut, acum dispărute, să creăm/ să (de)creăm subtil și cu miez, să „mântuim” totuși eterna azbuche ce ne-a mai rămas de-ncondeiat (și de citit!), să fim, în sfârșit, cu reumatismul „la zi” și cu „penzia” indexată și... coldășită, după reglement, să pupăm cardul ca pe poștaș (un personaj mult drag nouă!) și să ne bucurăm că putem să amușinăm dinlăuntruri de potoliri senine și fericite mărul de aur al **Prieteniei!**

Dan SANDU

Metamorfozele Materiei

Ieșind din nou în afara spațiului băcăuan, ne oprim la Piatra Neamț, oraș cochec, încărcat de urmele istoriei, dar și cu o viață culturală vie și demnă de admirație. Incursiunile trecutului artistic au ca repere semnificative numele celebrului suprarealist Victor Brauner, un Lascăr Vorel sau pe „doamna acuarelei românești”, Iulia Hălăucescu. Între contemporanii trăitori astăzi, Mariana Papară se distinge printr-un periplu geografic și creator remarcabil. Născută la Brăila, oraș port cu trecut multietnic și cosmopolit, absolvă Universitatea de Artă și Design din Cluj Napoca - impozantă citadelă culturală transilvăneană și apoi, vreme de două decenii, activează cu dedicație pedagogică la Liceul de Artă din Piatra Neamț, impresionând în paralel cu o prodigioasă activitate artistică și expozițională. Perioada italiană (torineză) care a urmat i-a pus în valoare valențele organizatorice, curatoriale și manageriale prin înființarea primei Galeriei de Artă Contemporană Românească, împreună cu propriile preocupări creatoare și educaționale. Reîntoarsă în țară, continuă perseverență liniile definitorii ale personalității sale artistice.

Portofoliul expozițiilor personale sau de grup este atât de bogat, încât mă obligă la o selecție riscantă și aleatorie. În România o găsim în galeriile din Piatra, Bacău (Centrul G. Apostu sau Galeria Frunzetti) Baia Mare, galeriile DALLÉS, CUHNIA, CAMINUL ARTEI, APOLLO, Palatul Parlamentului din București; Muzele de Artă Contemporană din Timișoara, Galați, Râmnicu Vâlcea, iar eclatantele prezente internaționale din MAISON D'EUROPE - Paris, GE-LLUK - Haamstede, Olanda, în 1997; Galeria „t HAENTJE te PAART” Middleburg, Olanda 1999, 2000, 2004; VECHIA BISERICĂ „DEI BATUTTI” - Casselle Torinese, Italia; propria-i galerie ARIPA Torino; Muzeul Civic-Chieri, Torino, YROKO, Milano; Belgia, Franța, Spania atestă valoare și forță de creație impresionantă.

Din 2006 devine președinte al Asociației Artistice Internaționale ARIPA și putem rezuma peste 20 expoziții personale europene, peste 70 de participări la expoziții naționale și externe, iar lucrările ei se găsesc în colecții de stat și particulare din Europa, America, Asia. Semnificativă și admirabilă este constanța și coerența ciclurilor tematice abordate, cărora izbutește să le reveleze nenumărate semnificații și interpretări provocatoare. Iată, de exemplu, lucrările aliniate sub denumirea ne-

utră de „Materie Convulsivă”. S-a făcut vorbire despre o resuscitare a materiei sublimată de sensibilitatea artistei, căreia i se propune un răspuns reactiv față de pretențiile de supremație omenești sau a regnului viu.

Aș avansa în acest termen o sincronicitate bine controlată prin care pulsionile minții și sufletului sensibil generează în plan concret un produs al creației plastice (cuvânt într-o multitudine de sensuri viabile!) Cu o fantezie irepresibilă și ca rod al studierii atente ale unor tehnici deosebite, Mariana Papară este captivată de realizarea unor colaje însoțite în care înglobează bucăți de lemn sau metal, ramuri, pânză, hârtie, cuie care primesc prin aglutinări coloristice împăstare mesaj și valorație estetică. Impulsurile gestualiste libere, vibrante foarte directe capătă echilibrări armonioase prin tonalitățile dense de griuri, fenomen valabil în toate formulele artistice abordate: obiect, poliptice sau compoziții de varii dimensiuni.

La fel se petrec lucrurile și în lucrările pictate unde tonurile vii alternează cu cele neutre, însă cultura artistei propune replici moderne cu rădăcini îndepărtate în trecut. O conotație transcendentă foarte lesne recognoscibilă este produsă de incluziunea simbolurilor creștine, după cum au observat comentatori români și italieni. Pare că sacralitatea care învalie orașul prin mănăstirile din jur și prezența giulgiului din Torino i-au oferit Marianei Papară revelații cristice; așadar aș contrazice prevalența materiei cu o intenție de sugerare a acelor mistere superioare dincolo de granițele realului. Totodată îi conferă artistei aura benefică a originalității stilistice, viguroasă și coerentă.

O percepție a lucidității îi inspiră artistei un interesant crez/manifest, din care citez: „...Artistul are libertatea, inspirația și metoda de a transfigura materia... (precum) și de a alege mesajul pe care dorește să-l transmită. Picturalul se naște din asocierile cele mai neașteptate, în texturi irepetabile, ce dau forma unor procese mentale sau stări interioare. Artistul trebuie să treacă de bariera formală a lucrurilor, încercând să smulgă realității secretul interior. În acest fel se propune spiritualizarea vieții de zi cu zi.”

Îmi place să observ paralelisme între jazz și picturile Marianei, în care improvizații spontane, dezinhibate revelează și armoniile binefăcătoare. Și desigur, lucrările ei au un ritm personal, gradat cu acuratețe în crescendouri de intensitate creativă, atât în plan ideatic, cât și vizual. Mariana Papară reușește să întruchipeze eleganța și rafinamentul specific eternului feminin (acum într-o insurecție multilaterală!), cu o coeziune dinamică, plurivalentă, și mai ales o energie neobosită care îi ghidează realizările artistice și pedagogice din toate timpurile.

Însă cele mai profunde și pertinente comentarii aparțin criticilor de artă italieni care au inclus-o onorant în volumele Enciclopediei de Artă Italiană, care merită ultimul cuvânt. Iată câteva considerații interpretative ale lui Ivan Fassio: „Mariana Papară este un artist meditativ profund, a cărui misiune este determinată în întregime de conceptul de metamorfoză. În el, ea identifică șansa evolutivă de speranță și armonie cosmică la care oricine poate avea acces imediat ce poate să se scuture de propriul voal. Artista îndepărtează cenușa care se află între materie și spirit. Ceea ce rămâne din ardere este sigiliul unei elevate cunoașteri, memoria vindecătoare a unei dureri. Act al nașterii limbajului, rugul ardent al trăirii artistice coordonează fizionomia, gramatica și destinația mesajului creativ... Izolați de mișcarea perpetuă în care totul este confuz, locuim o stea dispărută, o lume opacă. Rațiunea ne-a schimbat dorința de infinit și interogațiile noastre s-au împotmolit într-o nevoie de reguli imuabile și rădăcini solide. Străini de dimensiunile cerului ignorăm misterul vieții. În continua evoluție estetică a artei, în schimb, o soluționare implicită pare să se ascundă. Recâștigarea încrederii în întrebările fundamentale reprezintă urgența actului și experienței artistice.”

Radu CIOBANU

În 8 februarie, maestrul Sabin Pautza a împlinit 78 de ani. Cele 850 de felicitări primite de la prieteni, cunoscuți, personalități ale vieții muzicale și politice l-au bucurat și i-au arătat cât este de iubit. Concertul orchestrei Filarmonicii *Mihail Jora* din aceea seară a fost dirijat de Cosmin Morariu. Născut în familie de muzicieni, în 1976, la Reșița – în același oraș cu Sabin Pautza – Cosmin Petru Morariu a absolvit secția pian la Colegiul Național de Artă *Octav Băncilă* din Iași și dirijat orchestra la Academia de Muzică *Gheorghe Dima* din Cluj – Napoca. Bas în Corul Academic *Gavriil Musicescu* al Filarmonicii *Moldova* din Iași, se perfecționează în arta dirijorală cu Gheorghe Costin, Victor Dumănescu, Berry Webb și Enrique Garcia Asensio. A colaborat cu Filarmonicile din Iași, Cluj, Ploiești, Botoșani, Arad, Rm. Vâlcea, cu Teatrul Muzical *Elena Teodorini* din Craiova, Orchestra *Camerata regală* București, *Banda Briocense Brihuega* din Spania etc. După un concert dirijat la Arad, Cosmin Morariu afirmă că: „rolul nostru de muzicieni e unul nobil: de a aduce bucurie. Și asta nu se poate face în momentul actual fără un proiect bine definit. Au trecut vremurile în care societatea avea timp și disponibilitate de a se apleca singură spre frumos. Acum, tot bombardamentul ăsta media, pseudocultural nu face altceva, decât să creeze omul Gri!”

Programul s-a deschis cu o lucrare compusă în anul 1811 pentru inaugurarea Teatrului din Pesta, *Uvertura Regele Ștefan*, op. 117 și s-a încheiat cu prima dintre cele trei simfonii compuse de Charles Gounod. *Simfonia I, în Re Major*, influențată de stilul lui Joseph Haydn a însoțit un balet ce a cunoscut un mare succes, în anul 1959, la Opera din Paris. Între aceste lucrări, am audiat *Concertul nr.3 în Mi bemol Major, KV447 pentru corn și orchestră*, în interpretarea lui Ioan Gabriel Luca, șef partidă corn la Filarmonica *George Enescu* din București, membru al formațiilor *Athenaeum Brass Quintett, Romanian Brass* și al cvintetului *George Enescu*.

Un concert la care prezența publicului a crescut de la 30 la 50 de procente!

&&&&

Caleidoscop muzical

O seară mai târziu, în aceeași primitoare sală *Ateneu*, un recital cameral de excepție susținut de violoncelistul Cristian Florea, acompaniat la pian de Mihai Ungureanu. Cei doi artiști, de renume, ne-au pregătit o selecție a celor mai reușite lucrări de gen din creația compozitorilor: J. S. Bach, Anton Rubinstein, Luigi Boccherini, P. I. Ceaikovski, Fritz Kreisler, Niccolò Paganini, Serghei Rahmaninov, Maurice Ravel, Enrique Granados, Camille Saint – Saens, David Popper, Gabriel Fauré, Gaspar Cassado.

&&&&

2 martie 2021. Duo *Capriccio* a sărbătorit 22 de ani de activitate artistică. O frumoasă istorie a unei povești de prietenie. Duo *Capriccio* este un ansamblu creat în anul 1999 pentru a aduce în prim plan lucrări originale sau transcripții pentru pian la patru mâini. Protagonistele au studiat cu aceeași profesoară, Delia Bălan, la Liceul de Artă din Bacău. Apoi, Mihaela Spiridon a absolvit Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București și Ozana, Conservatorul „George Enescu” din Iași. Fiecare și-a urmat cariera și împreună, în cei peste douăzeci de ani de activitate, pianistele Mihaela-Cristina Spiridon și Diana-Ozana Kalmuski-Zarea au susținut numeroase recitaluri în țară, în cadrul stagiunilor artistice sau festivalurilor organizate de Filarmonicile Bacău, Sibiu, Brașov, Târgu Mureș, Râmnicu Vâlcea, Ploiești, Pitești, Constanța, Craiova, la Muzeul „George Enescu” București, Academia de Muzică „Gheorghe Dima” Cluj, Biblioteca Municipală „Radu Rosetti” Onești, la Tescani și Arcuș. Au susținut o serie de recitaluri deosebit de apreciate în Italia, Moldova, Bulgaria și au fost invitate să participe la a X-a ediție a Festivalului Internațional de Muzică de Camera de la Banská-Bystrica, în Slovacia.

În repertoriul ansamblului se găsesc lucrări reprezentative din creația lui J. Brahms, E. Grieg, L. van Beethoven, W. A. Mozart, Fr. Schubert, R. Schumann, F. Mendelssohn-

Bartholdy, C. M. von Weber, Cl. Debussy, G. Enescu, C. Silvestri etc. Din categoria genului concertant, au abordat Concerte de Fr. Poulenc, W.A. Mozart. J. S. Bach, L. Kozeluch, pagini pe care le-au interpretat împreună cu Orchestrele Filarmonicilor „Mihail Jora” Bacău, „Paul Constantinescu” Ploiești și Pitești, dirijate de Ovidiu Bălan, Radu Postăvaru, Alexandru Ganea, Vlad Eniu (România), Pieralberto Cattaneo (Italia) și Robert Gutter (S.U.A.). În ianuarie 2005 au cântat la sala Radiodifuziunii Române din București, în spectacolul de binefacere „Artiști români solidari cu Asia”, patronat de Președinția României și, la 50 de ani de la trecerea în neființă a compozitorului George Enescu, au fost decorate cu Medalia comemorativă 2005, pentru merite deosebite în promovarea culturii românești.

&&&&

Cu bucurie am aflat programul Festivalului Internațional *George Enescu*, ediția cu numărul 25, ce ar urma să se desfășoare între 28 august - 26 septembrie 2021. Pandemia a afectat viața culturală și cei 4700 de artiști străini și români ce urmează să participe la acest important eveniment, *O istorie din iubire*, se pregătesc cu emoție și speranță. 2021 marchează 63 de ani de la prima ediție a acestui Festival, creat la 3 ani de la moartea lui George Enescu și 140 de ani de la nașterea compozitorului.

Orchestra Filarmonicii băcăuane *Mihail Jora*, dirijată de Jessica Cottis, va interpreta duminică, în 5 septembrie, lucrările: *Spini* op. 153 de Dan Dediu, *Window of Vulnerability* de Julia Wolfe, *Exile*, Concert pentru violoncel, bariton și orchestră a lui Jonathan Dove - avându-i ca soliști pe Raphael Walzfish, violoncel și Simon Keenlyside, bariton – și *Speranza* de Mark-Anthony Turnage. Orchestra noastră se va afla a patra oară la Festival, la Sala Radio București, în secțiunea *Muzica secolului XXI*. Concertul va putea fi ascultat și la Sala *Ateneu* a Filarmonicii *Mihail Jora*, joi, 16 septembrie.

Ozana KALMUSKI ZAREA

Democrația între delir și deriziune. Semnificații peiorative

Militantă și intransigentă – cel puțin la nivel declarativ, principial – dar fragilă și vulnerabilă prin generozitate, deschidere și idealism, prin lipsa de anticorpi împotriva acțiunii factorilor de disoluție lăuntrică, dorind cu ardoare consensul, concordia, pactul social, dar făcând tot posibilul să le submineze, permisivă și tolerantă în cel mai înalt grad, dar utilizând mijloace „nedemocratice” de presiune, influență și control, democrația își etalează toată măreția, strălucirea, dar și slăbiciunile ei.

Cu teama de a fi suspectați că vehiculăm truisme, banalități, cu neliniștea prezumtivei precarități, ne propunem să decantăm, să distilăm substanța ei atât de rarefiată și difuză, pentru a identifica sursele ce alimentează o anumită percepție socială ce-i compromise conținutul și finalitatea, enorma investiție de încredere și speranță. Încercăm să stabilim cât și ce anume depinde de sursă și, respectiv, cât și ce anume depinde de receptor. În urma acestor eforturi am ajuns la concluzia că există înțelesuri eronate, neînțelegeri grave, confuzii și ambiguități, pricinuite pe de o parte, de ignoranță și obtuzități, pe de altă parte, de o anumită structură și educație politică. Ele sunt inevitabile procesului de comprehensiune a unui fenomen politic, social, economic și cultural atât de complex cum este democrația. Tot la nivelul receptorului trebuie plasate și deprecierele și demonetizările ce sunt produsul adversităților politice și ideologice, adversități alimentate de

concepții totalitare, elitiste, tehnocrate. În sfârșit, la nivelul sursei trebuie decelate cu stăruință, cu obstinație, slăbiciunile inerente acestui fenomen social ce implică o ecuație atât de complicată de factori obiectivi și subiectivi. Dacă toate-acestea fi-vor înțelese, restul o să vină de la sine-apoi, vorba poetului.

După cum se știe, democrația este identificată, cel mai adesea, cu libertatea absolută, cu bunul plac, cu capriciul, cu respingerea și dezavuarea oricărei autorități și a oricărei coerciții, după sloganul individualismului liberal: „Fiecare pentru sine, Dumnezeu pentru toți”. În acest caz, democrația degenerază, paradoxal, într-o dictatură a bunului plac, a puterii arbitrare („pentru că putem”), ce macină nervii, ce aduce poporul la exasperare, la disperare și-l face să simtă nevoia unui regim autoritar, a unei dictaturi, chiar. Grăitoare în acest sens este expresia populară „i s-a urcat democrația la cap”. Marea ciudățenie a acestui tip de sistem haotic și anarhic, o constituie faptul că indivizii care pretind cel mai mult societății, îi oferă cel mai puțin din potențialul lor precar de pasiune, vocație și idealism. Am abuza de răbdarea cititorului, dacă am încerca să exemplificăm cu diverse categorii ce au dobândit ne(drepturi) revoltătoare, strigătoare la cer, prin putere, influență, șantaj, complicitate etc. Statul, așa-zis democratic, de fapt cumplitul Leviathan, ia de la toți, dar dă numai unora, mai „egali” decât alții. Ce vreți, afinități electivă. Să ne mai mirăm că este perceput ca străin, ostil, impasibil?!...

Dar să nu cădem pradă negrei întristări, cum spune Creangă și să revenim la copilărie, pardon, la etimologie, care prin ea însăși este o sursă inepuizabilă de umor. Democrația ar fi exercitarea puterii de către popor – împotriva cui, dacă ne este îngăduit să întrebăm?! –, servește intereselor acestuia, mă rog, este exercitată în numele lui. Ei, da!... Așa, da!... În numele lui, fie numele lui binecuvântat!... Stăpâni pentru un mandat sau două, pentru opt sau nouă, instalați confortabil în funcții și demnități (cu largă „legitimare”), nu-i de mirare că democrația e înțe-

leasă de cei ce vin la putere, dar și de cei împotriva cărora, pardon, în interesul cărora se exercită puterea, ca maniera cea mai subtilă prin care un popor își alege stăpânii, stăpânii ce-l vor înșela și oprima, după cum se exprimă Pascal Bruckner, în „Melancolia democrației?”. Ce vreți, verdictul urnelor, biciul lui Dumnezeu!... Când urnele vorbesc, muzele tac...

Problema fundamentală a democrației o constituie legitimitatea puterii. Cu ce drept își exercită puterea și autoritatea liderul politic?!...Majoritatea voturilor, sufragiul universal, populismul egalitarist, ar trebui să fie ultimul criteriu ce poate fi luat în considerare. Încrederea oarbă în discernământul electoratului, investirea popoului cu suprema demnitate („Vox populi, vox Dei”), reprezintă o măgulire ticăloasă a electoratului, menită să-i câștige bunăvoința și generozitatea. În realitate, poporul poate greși și când votează și când nu votează. De aceea este nedrept să fie culpabilizat doar cel ales, iar cei ce aleg să fie absolviți sau, mai mult, să se autovictimizeze.

Nu știu dacă ați sesizat și reflectat mai îndelung la următorul fenomen: domeniul politic este singurul domeniu în care valorile se aleg prin majoritate de voturi?... Nu se aleg artiștii, medicii, profesorii, inginerii, oamenii de știință etc. Dar vor fi deasupra lor, aidoma caporalului Hitler peste miile de generali germani – așa cum sunt cei mai mulți: picați din cer, din neant, din... transendență... Prin urmare, politicul este singurul domeniu ce se sustrage dimensiunii calitative: votul unui economist sau a unui specialist în politică externă, este egal cu votul unui om totalmente ignorant și nu arareori... turmentat. Se ajunge, inevitabil, la tirania majorității, a aritmeticii și la deschiderea largă a porților demagogiei și populismului... De aceea, când e vorba de consultarea populară, de un plebiscit, nu poți să nu te gândești la întrebarea pusă mulțimii de către Pilat: „Pe cine vreți să eliberez: pe Iisus, ori pe Baraba?”...

Fiind un adevărat cuvânt magic, un fetiș, cuvântul democrație, prin simpla lui pronunție, adoarme vigilența și creează o stare abulică, de exaltare și euforie, ce alternează cu stările de trezie, cu momentele de luciditate, greu de acceptat și de suportat. Cuvântul îi înalță pe cetățenii noștri „turmentați”, când pe culmile entuziasmului debordant, când îi bușește în abisurile disperării crunte. Când îi face să exclame în delir: „Bravos, națiune, halal să-ți fie!”, când îi face să se prăbușească în neagra amărăciune: „Hoții, huol!”, abuzând astfel, de singurul drept câștigat după decembrie 1989 și atât de frumos invocat de Gabriel Liiceanu: dreptul de a huidui.

Suculente sunt conotațiile semantice pe care conștiința comună le agață ca niște tinichele de coada lungă, stufoasă și plină de scaieți a democrației. Pentru omul simplu, și nu numai, democrația trece drept vorbărie goală, promisiuni neonorate, certuri și dispute interminabile, alimentate și amplificate de mass-media, dispute ce umplu de scârbă și amărăciune sufletul omului; îl obosesc și tracasează, îi produc nevroze și insomnii, pentru ca în final să se ajungă la apatie, indiferență și resemnare, adică la ceea ce-și doresc „stăpânii” aleși prin vot „popular” și cu largă „legitimare”. E drept că pe unii liniștea îi exasperează și această „păruială” îi înveselește, dar cei mai mulți sunt însetați, aidoma Lucaefărului, de repaos, de liniște, de împăcare. Ca atare, lupta pentru putere este taxată de către norod, drept luptă pentru „ciolan”. De ce pentru „ciolan”, n-am putea spune. Unii consideră că ar fi mai nimerit să vorbim de lupta pentru pielea și oasele electoratului, în timp ce alții cred că determinant este comportamentul specific canidelor și felinelor: când mârâituri, colți și încăierări, când schelăituri și mișcări prietenoase din coadă.

Și omul de rând cu bunu-simț, și intelectualul subțire cu observația-i fină, se întâlnesc și-și bat palma, când e vorba să considere democrația un vis himeric, un miraj, o utopie, o nălucă după care omul aleargă, fără sorți de izbândă, toată viața. Și mai cad ei de acord într-o privință: participarea la viața politică e o risipă inutilă de energie, o pierdere de timp, o pano-

ramă a deșertăciunilor, o rătăcire într-o zonă minată, plină de nisipuri mișcătoare și vulcani noroioși, că nimeni nu mai poate ieși curat din această vânzoleală fără de istov. Și atunci, omul de rând mai trage de sapă, dar mai trage cu urechea și la ce mai zic „hoții ăia”, iar intelectualul de bună credință, moare de foame și de sete, ca măgarul lui Buridan, între reclusiunea răcoroasă a bibliotecilor și arșița dogoritoare a luptelor politice. Cvasigeneral e sentimentul de dezamăgire, neputință și amărăciune.

Un loc aparte îl ocupă vocile ce alcătuiesc corul cel mare al adversarilor politici și ideologici, care exacerbează punctele nevralgice ale democrației. Unii îi cântă prohodul de pe pozițiile nostalgice ale conducerii di-

Opinii

rjiste, invocând, cu inocență, climatul de ordine și disciplină, de respect pentru instituțiile statului și pentru ierarhie, uitând prețul social, moral și uman plătit pentru toate acestea. De altfel, nostalgia regimurilor forte se repetă cu regularitatea eclipselor de soare și de lună, iar la unii mai pripiți și mai uituci, cu regularitatea anotimpurilor. Sunt și voci celebre, mari soliști a căror aversiune față de conducerea democratică este de notorietate, de la apolinicul Platon, la dionisiacul Friedrich Nietzsche. Indiferent că e vorba de filosofi, la Platon, de cei cu voință puternică, la Nietzsche, sau, mai nou de tehnocrați, de profesioniști ai diferitelor domenii sociale, de fiecare dată se contestă viabilitatea acestui sistem de organizare și conducere și se avansează imperativul conducerii sociale de către o elită, „gloata” neavând alt rol decât acela de a adăuga câteva zerouri în plus la coada sondajelor opiniei publice. E vorba de „zerourile adiționale” despre care vorbea Nietzsche.

Dar să nu uităm că până nu este foc, nu iese fum. Cu strângere de inimă trebuie să recunoaștem că departe de a fi un model perfect, democrația are slăbiciunile ei, care, într-un fel sau altul, sunt o sursă de inspirație și umor, pentru creatorii mai mult sau mai puțin populari, mai mult sau mai puțin anonimi. Edificatoare în acest

sens este „strategia” prin care Spirache Necșulescu din „Titanic vals” a lui Mușatescu, câștigă alegerile, rugând concetățenii să nu-l voteze, pentru că nu poate face nimic pentru ei. Iată, și-au zis, în sfârșit un om sincer, cinstit, care să ne reprezinte la București, în Cameră. Cu îngăduința iubitelor și îngăduitorului cititor, ne-am permite să le identificăm pe cele mai importante, fără a avea pretenția de a le epuiza, Doamne ferește!

Călcăiul lui Achile al democrației e reprezentat de prăpastia ce desparte lirismul seducător al campaniilor electorale – cu arsenalul lor de dulcegării, ademeneli, giumbușlucuri, cu milogeala lor penibilă și ridicolă – de cinismul și indiferența de sfinx pe care le arborează aleșii neamului după instalarea la putere. Mai nou, ultima picătură, amară ca fierea: recunoașterea deschisă că programul electoral nu-i totuna cu programul de guvernare. Din acest punct de vedere alegerile reprezintă, cel mai adesea, semnarea unui cec în alb, fără a avea nici cea mai slabă nădejde că investițiile de speranță și încredere nu vor fi cu totul nesocotite... Cât despre responsabilitatea „politică”, ea ne amintește de sancționarea clericilor (pentru fapte de corupție!), prin „mustrare arhierescă”.

Mai mult, decisive în exprimarea opțiunilor rămân publicitatea, fotogenia, puterea de persuasiune, „eleganța” loviturilor sub centură, dorința de victorie, formele subtile de influențare și manipulare. Zoon politikon – acrobat, magician, inițiat în onirism și somnambulism, deschis la oportunități, compromisuri și abdicări, dar închis la scrupule, la examene de conștiință – e „condamnat să învingă”. Nu-i de aceea nicio mirare când alegerile consfințesc, adesea, victoria celui nevolnic și înălțarea lui în funcții și demnități, la care n-a visat neam de neamul lui. Nu contează omul, ci sigla și protocolul dintre partide; nu contează omul, ci imaginea publică, care se desprinde, se detașează și există independent, reificată: „X a pierdut în imagine, în ultima vreme”; rămâne consilierilor, staff-ului să intervină cu „operațiile estetice” ce se recomandă în asemenea împrejurări...

Marea problemă e că ies în față „cei cu voință puternică”, cei care manifestă îndrăzneală, ca să nu zicem tupeu, și rămân pe dinafară oamenii cu bun simț, timorați, dezarmați în fața virulenței grosiere, a comportamentului grobian. Prin urmare, nu-i de mirare că se adeverește butada populară „obraznicul mănâncă praznicul” (bugetar, se înțelege). Nu cel bun, nu cel drept, nu cel onest triumfă. E o conspirație a egalilor împotriva elitei, din nou marginalizată, îndepărtată, discreditată. Bine că nu și arestată, condamnată, decimată ca în deceniile de altădată.

Paradoxal, conștiința neputinței și a inutilității oricărui efort, e mai acută ca oricând. Astăzi, versul popular „plânge-m-aș și nu am cui” e mai răscolitor ca niciodată. Să taci, nu-ți vine, să spui, n-ai cui, a devenit leitmotivul tuturor publicațiilor noastre mai vechi și mai noi. Nici când omul simplu nu a fost mai singur și mai abandonat ca în această noapte neagră a tranziției dinspre niciunde, spre nicăieri. Evidentă este neputința, incapacitatea organelor abilitate – cum le place unora să spună – de a impune justiția, de a dezamorsa conflicte și de a elimina posibilitatea exploatării fără milă a vulnerabilităților de către cei puși pe... glume proaste și care se conduc după deviza: „Treaba statului este să adopte legi, treaba noastră, să găsim porțițe de scăpare”.

Dar, spun cei mai mulți, toate acestea sunt inevitabile într-o democrație tânără, cum este a noastră... În ceea ce ne privește, tare ni-i teamă că va rămâne mereu tânără, până la adânci bătrâneți. Dar, vor replica iarăși cei mai mulți, ce ziceți de egalitatea șanselor, de pluralismul politic, de separarea puterilor în stat, de alternanța la putere?!... Iată ce zicem: egalitatea șanselor e o gogoriță în condițiile existenței unor prăpăstioase inegalități economico-financiare, ce stau la baza ierarhiei, a privilegiilor, a tratamentului diferențiat în fața legilor, a justiției sociale. Pluralismul politic, cu diversitatea-i deconcertantă a opiniilor, poziții-

lor și intereselor, constituie un caleidoscop amețitor, năucitor, care bulversează societatea, o atomizează, o derutează și dezorientează, relativizându-i opiniile și suprimându-i certitudinile. Așadar, o sumă de foarte multe rele: dezbateri interminabile, risipă de timp social, de bani și resurse, toate menite a preveni dictatura – Răul absolut. Dar, se spune, pe bună dreptate, prețul libertății nu-i niciodată prea mare.

În ceea ce privește separarea puterilor în stat, atât de mult laudată, putem spune că și ea implică riscuri greu de imaginat, când ele, puterile, nu conlucrează pentru binele public, ci își irosesc în van energiile, luptând pentru hegemonie, pentru puncte în clasament, concomitent cu sustragerea sistematică de la răspunderile ce le revin (blestemata imunitate!) și cu contestarea dreptului de amestec în treburile interne. Deh, separarea puterilor!... Lăsăm la o parte formularea aberantă și barbară a pluralității puterilor în stat. Și apoi Montesquieu n-a putut anticipa pluralitatea năucitoare a puterilor din democrația românească. Astfel din „câinele de pază al democrației”, presa devine fiara capabilă să o sfășie, să o devoreze. Aidoma unei pânze de păianjen, marile trusturi de presă, cu finanțare mai mult sau mai puțin ocultă, alimentează cumplitul *palamos* al tuturor împotriva tuturor, sub deviza: „Divide și zăpăcește”... Apoi mai este puterea serviciilor secrete. Apoi mai este puterea Curții Constituționale înzestrată cu atributele legitimității, infailibilității și compatibilității cu toate anomaliile și absurditățile de pe fața pământului. În sfârșit, nu trebuie uitate puterea economico-financiară și, evi-

dent, puterea ecleziastică, sacrosanctă, intangibilă, eterică, transcendentă... Se mai înșeală Montesquieu – ce iluzie măreață și deșartă – când crede că aceste puteri vor putea fi vreodată separate.

Cât despre alternanța la putere, nu mă învrednicesc decât să citez din vocabularul uzual al limbii române: „Pleacă ai noștri, vin ai noștri”. Și dacă tot veni vorba de înțelepciunea noastră populară, mi-aș permite să explic atitudinea pe care am adoptat-o mai sus cu zicala: „Dacă-ți iubești cu adevărat copilul, arată-i un chip sever”.

Cât timp vitalitatea extraordinară a acestui popor nu s-a stins, cât timp răbdarea proverbială a acestui neam bun și blând, n-a ajuns la capăt, cât timp potențialul de așteptare, încredere și speranță n-a secătuit, nu-i zadarnică nici truda pentru defrișarea și deștelenirea acestui teritoriu al făgăduinței de mai bine, de așezare a lucrurilor într-o ordine mai rațională, mai fericită. N-ar fi prima oară când neamul nostru își pune spreanța în bunul Dumnezeu și în intervenția lui binefăcătoare, într-un mesia care să mântuiască norodul de rătăcire, căci, mai ales, în vremea alegerilor se adeverește celebrul verset biblic: „Vor veni mulți profeți mincinoși și va fi mare rătăcire în norod”. Mai chinuitoare ca oricând e pe buzele noastre pârjolate de arșița inimii, interogația nou-testamentară: „Tu ești Hristosul?!”. Să fim gata a-l recunoaște, a-l primi și, mai ales, a nu-l „răstigni”, din ignoranță, răutate sau imbecilitate.

Ion DINVALE

Aniversări

Martie 2021

01 - Florin Blănărescu (1921-2014), actor, 100 ani; Elisabeta Bostan, regizor, scenarist, 90 ani;
05 - Cornelia Mănicuță (1951-2009), conferențiar universitar, eseist, critic literar, 70 ani;
06 - Gheorghe Balint, regizor, 65 ani;
08 - Emanuel Elenescu (1911-2003), dirijor, compozitor, 110 ani;
14 - Ioan Boroș (1906-1940), ofițer erou, 115 ani;
15 - Valeriu Anghel, prozator, 70 ani;
16 - Sandu Tănăsescu (1831-1898), erou național, 190 ani; Dumitru Macovei, pictor, 60 ani;
20 - Gheorghe Neagu, profesor, 80 ani;

21 - Ioan Lăzureanu, profesor, pictor, 65 ani;
26 - Constantin Opreșan (1921-1959), poet, 100 ani.

Aprilie 2021

10 - Horia Gane (1936-2004), scriitor, 85 ani;
15 - Nicolae Gavrilescu (1896-1966), fiziolog, hidrobiolog, profesor universitar, 125 ani; Elena Bostan, scriitoare, profesoară, 75 ani;
16 - Tristan Tzara (1896-1963), scriitor, gazetar, 125 ani;
28 - Dumitru V. Marin, profesor, etnolog, prozator, jurnalist, 80 ani;
30 - Doru Viorel Ciucescu, scriitor, profesor universitar, 75 ani.

Sub cer cu cântece și flori

Ansamblul Folcloric „Busuio-
cul“ al Consiliului Județean Bacău, în co-
laborare cu Filarmonica „Mihail Jora“ și
Colegiul Național de Artă „George Apostu“
din Bacău, a oferit duminică, 7 martie 2021,
la Sala „Ateneu“, antrenantul spectacol cu
acest generic. Continuând o frumoasă tradi-
ție, menită să celebreze Ziua Internațio-
nală a Femeii, noua provocare artistică a
multlaureatului colectiv băcăuan s-a înscris
în suita manifestărilor de primăvară ce pre-
ced Sfintele Paști și, spre bucuria asistenței,
a oferit un program atractiv, în condiții de
siguranță sanitară, care a îmbinat armonios
tradiția horei sătești cu dansurile de societate
și baletul cu impetuoșitatea călușarilor. Ală-
turi de Orchestra și Formația de dansuri ale
Ansambului Folcloric „Busuioicul“, pe sce-
nă și-au etalat repertoriul și calitățile artistice
Grupul vocal „Flori de câmp“, Trupa de
balet „Ghiociei de primăvară“ a Colegiului
Național de Artă „George Apostu“, coordo-
nat de profesoara Simona Baicu, balerina
Andra Nicoleta Romașcanu, apreciatul trio
vocal alcătuit din preoții Ionuț Avram, Ioan
Ciobanu și Ciprian Ignat, actorul Viorel Bal-
tag, soliștii vocali Paula Florescu, Ana-Ma-
ria Dancă, Mihaela Farcaș, Florin Popa,
Georgiana Tănase, Irina Sabău și Georgiana
Păduraru, care a și prezentat spectacolul.
Din program n-au lipsit cunoscutele șlagăre
„Astăzi e ziua ta“, „Mulțumesc, iubită ma-
mă“, „Dimineți cu ferestre deschise“, „Ori-
ce femeie e frumoasă“, „Cui nu-i place dra-
gostea“, valsurile lui Fritz Kreisler și dan-
surile lui Bedrich Smetana, suitele de jocuri
populare din Moldova, Muntenia și Ardeal,
piese orchestrale din celebrele creații enes-
ciene. Regia artistică și coregrafia au apar-
ținut coregrafului Petre Vlase, managerul
Ansambului, iar conducerea muzicală -
dirijorul Mihai Gherghelaș.

C. HANGANU

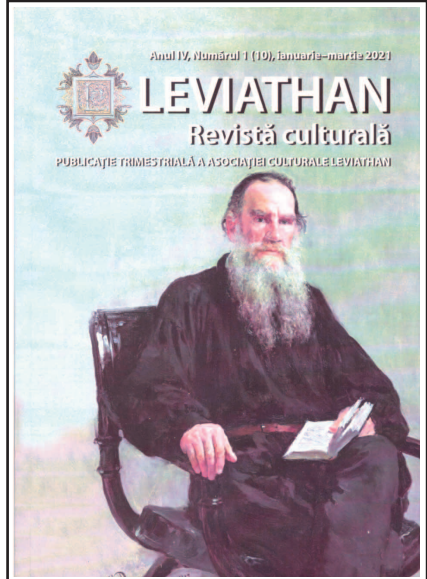
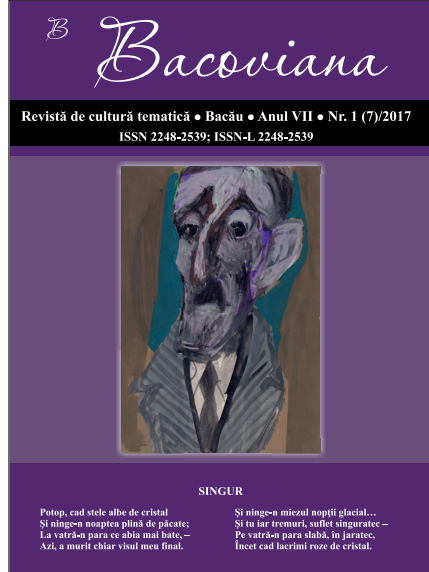
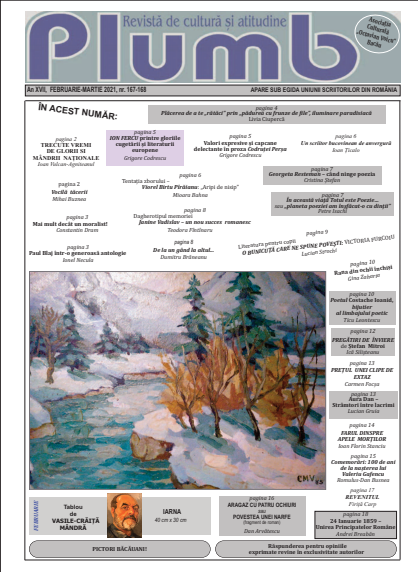
Jurnal. Bacău

Noul spectacol al Teatrului Municipal „Bacovia”, face parte din proiectul de teatru documentar **Jurnal de România**, scris și regizat de Carmen Lidia Vidu, în care au fost incluse până în prezent Teatrul „Andrei Mureșanu” Sfântu Gheorghe, Teatrul de Stat Constanța, Teatrul German de Stat din Timișoara și Teatrul Național București.

Din distribuția **Jurnalului** băcăuan fac parte actorii Eliza Noemi Judeu (la inițiativa căreia se derulează acest proiect în Bacău), Florina Găzdaru, Viorel Baltag și Bianca Babașa. Un scenariu și o punere în scenă ingenioase, întregite de secvențele multimedia ale Cristinei Baciuc. (CSG)

Reviste moldovalaha

La fel de tânără ca și publicația noastră, revista trimestrială de cultură **Leviathan** s-a impus rapid în mediul scriitoricesc autohton, atrăgând încă de la primul număr nume importante din toate sferile culturale. Editată de Asociația Culturală **Leviathan.ro** și Edituria Leviathan, intrată în drepturi la începutul acestui an, alcăruind cu acestea un trio redutabil, de care beneficiază toți cei ce au un cuvânt de spus în sfera lor de activitate. Așa cum subliniază în editorialul celui de-al 10-lea număr directorul fondator Rudy Toth, „toate elementele care pot fi circumscrise ideii de *„produs cultural marca Leviathan*” au în spatele lor o creștere organică” de la an de an, ce a condus în cele din urmă la conturarea unei veritabile „rețea culturală a vocilor artistice românești”. Din sumarul bogat al celor 200 de pagini, reținem în mod deosebit a doua parte a studiului *Schiller - ispita romantică* de Costin Tuchilă și Pușu Roth, jurnalele de călătorie semnate de medicul-scriitor Camelia Cristescu (Spania) și dramaturgul Pușu Roth, eseu *Simbolistica numerelor în Vechiul și Noul Testament* de Nicolae Văleanu, comentariul Danieli Sitar-Tăut la cele două restituiri din manuscrisele lui Camil Petrescu (*Hursserl. O introducere în filozofia fenomenologică și aici se repară ieftin roata norocului*), „unul din scriitorii interbelici cei mai vitregiți în postumitate”, interviul Sabine Măduța cu prozatorul Ioan Ion Diaconu și cel al Simonei Văleanu cu editorul Alexandru Bantoș, eseu *Masele ca actor social* de Nicolae Lotreanu. Literatura ocupă un loc privilegiat, printre semnatori numărându-se poeții Alexandru Sfarlea, *Cornel Galben* (omagiat la 70 de ani), Ioan Vasiliu, Pașcu Balaci, Alexandru Cazacu, Vasilica Grigoraș, Mihai Păcuraru, Lidia Batali, epigramistul George Corbu, prozatorii Letiția Vladislav, Răzvan Nicula, Cornelia Bartels, Rudy Roth, Claudiu Neacșu, Mircea Bodnariu, Gina Zaharia, Radu Comșa, Cătălina Hașoti, Lică Barbu, scenaristul Costin Tuchilă, criticii Ana Dobre, Mioara Bahna, Rodica Gabriela Chira, Valeria Manta Tăicuțu, Rodica Lăzărescu, Veronica Pavel Lemer, Gheorghe Miledineanu, Costin Tuchilă, traducătorii George Grigore, Daniel Onaca, Christian Tamaș, Șt. O. Iosif, Adrian Maniu, Paula Romanescu, Sonia Elvireanu, Dimo Dincev, Horia Cocoș, Daniel Ioniță, Dori Lederer, Anjicka Barbu, Elina Adam...

Încet-încet, revista băcăuană devine una de critică literară, în care semnează de-a valma nume de toate calibrele: Constantin Dram, Ionel Necula, Livia Ciupercă, Grigore Codrescu, Mioara Bahna, Ioan Țicalo, Petre Isachi, Cristina Ștefan, Teodora Fintânaru, Lucian Strochi, Gina Zaharia, Ticu Leontescu, Ică Săbișteanu, Carmen Focșa, Lucian Gruia și Adrian Simeanu, dar printre cei recenzați, dintre băcăuani nu se numără decât Ion Fercu și Codruța Perșa. Monotonia e spartă oarecum de eseurile lui Dumitru Brăneanu, Ioan Florin Stanciu, Romulus Dan Busnea și Andrei Breabăn, de acidul editorial semnat de Mihai Buznea, în timp ce poezia (Camelia Popovici, Romică C. Ghica, Dorina Stoica, Petruș Andrei, Constantin Vaciu, Ramona Müller) și proza (Dan Arvătescu, Firișă Carp), dacă ating 3 pagini împreună. Numărul are un supliment de 4 pagini dedicat scriitorului **Calistrat Costin**, comemorat de Cristina Ștefan, Nicolae Mihai, Cornel Galben, Grigore Codrescu, Mioara Bahna, Dan Bogdan Hanu, Emilian Marcu, Ioan Dănilă ș.a.

„Cel care se apropie de interpretarea poeziei lui Bacovia trebuie să posede capacitatea de a sesiza esența lucrurilor; ca și atmosfera și tensiunea lirică din jurul lor. Cel care se încumetă să-l interpreteze trebuie, după părerea mea, să fie în stare să ofere cititorilor un trandafir cu petale de adrenalină; altfel spus, să fie în stare să-și imoiaască subiectul”, susține poetul Theodor George Calcan și, într-adevăr, interpretarea se detașează net de celelate contribuții întâlnite în paginile singurei reviste de cultură tematică din Bacău. I se alătură Adrian Blănarul, care stârnește, la rândul-i, ceva adrenalină cu multitudinea de conexiuni Bacovia-Cărtărescu, și Maria Cristina Harabagiu, cea ce propune câteva „Note bacoviene, în «clepsidră””. Mai remarcăm documentarul „Muzeul Memorial «George și Agatha Bacovia» - fața nevăzută (I)” de Corneliu Lupeș, contribuțiile editorului-șef Ioan Dănilă și ale studentelor Aurora Loredana Botezatu și Ioana Efigenia Solomon, poemul manuscris Ovidiu Genaru, traducerea Marianeii Zavate Gardner.. (CSG)

Vă semnalăm primirea spre lectură a următoarelor volume:

- Doina Cernica - **Neauninge la Betleem** (Suceava, Editura Mușatinii, 2020);
- Irina Monac - **Roata vieții** (Satu Mare, Editura Someșul, 2020);
- Dorel Raape - **Ca sarea**

în bucate... far niente (Brăila, Editura Lucas, 2020);

- Constantin Donea - **Flori de câmp** (Bacău, Ansamblu Editorial

Semnal editorial

blul Folcloric „Busuiocul”, 2020);

- Constantin Vaciu - **Multiperspectivă** (București, Editura

Integral, 2020);

- Viorel Valeriu Coroceana - **Administrator de prostii**, vol II, **Bâlcium bipedlor** (Bacău, Editura Rovimed Publishers, 2020);
- Valeria Manta Tăicuțu - **Îngeri S. A.** (Buzău, Editura Editgraph, 2021).

LECTOR

Nicolae Dabija (Republica Moldova)

În dimineața zilei de 12 martie 2021 a trecut la Domnul scriitorul și academicianul Nicolae Dabija, apărătorul Limbii Române și al (re) Unirii cu Patria Mamă. Născut la 15 iulie 1948, în Codreni, raionul Cimișlia, s-a remarcat ca istoric, poet și prozator de forță, între cele peste 50 de volume numărându-se *Ochiul al treilea*, *Lacrime care vede*, *Doruri interzise*, *Tema pentru acasă*, *101 poeme* ș.a. Textul de față l-a rostit la *Caravana scriitorilor* (2019). Fie-i memoria veșnic vie! (Cornel Galben)

La frontiera dintre noi și noi,

grănicerul m-a întrebat: **arme aveți?** Da, i-am răspuns, și am scos pixul din buzunar. Pentru cei care ne păzesc să nu fim împreună, care stau, cum spuneam, între noi și noi, un pix al unui scriitor sau ziarist este mai periculos decât o mitralieră Kalașnikov sau o tolbă cu droguri. Iată de ce suntem împreună și salut această inițiativă de creare a unei caravane a scriitorilor, pentru că eu spun că nu granița de la Prut trebuie dată jos, ci granița din mintea noastră. Ea acolo mai există, dar noi cu dumneavoastră de mult suntem împreună. Părintele Paiu m-a invitat cu 20 de ani în urmă. Am fost prezent aici. Domnul Brăneanu este prietenul nostru, vine la toate manifestările românești care au loc în Basarabia. Deci noi suntem împreună. Să nu se supere domnul deputat Leoreanu, dar nu știu de ce oamenii politici nu ne înțeleg și vorbesc de două națiuni, deși noi știm că suntem o singură națiune, un singur popor. Și trebuie să fim. Scriitorii sunt împreună, pentru că toate cărțile noastre și ceea ce facem noi vorbesc de faptul că de mult ne-am unit. Iată, cu părintele Paiu am avut niște inițiative comune încă de la începutul anilor '90. Deci, de la Podul de flori noi am trecut la Podul de carte, este foarte rezistent, la Podul de reviste, la Podul de cântec, la Podul de vise. Împreună am zis să facem și un Pod de rugăciune, care după părerea mea este și el temeinic, pentru că este foarte important să fie rugăciuni de o parte și de alta a Prutului. Noi am supraviețuit și cu rugăciunea. Vin dintr-un loc unde, în localitatea mea din preajma Bugeacului, se făceau biserici pe roate, ca atunci când năvăleau turcii, tătarii, cazacii să nu ne mai fure cărțile și cronicile noastre, pentru că o carte costa 10 perechi de boi. Preotul din părțile noastre umbla cu crucea la piept, așa intra în Altar, și cu sabia la șold. Deci el trebuia și cu

sabia să apere credința și biserica. Și zidarii de la Nistru, la fel. Tot malul e plin de cetății iar ei, zidarii de la Nistru, lucrau într-o mână ținând mistria și în cealaltă sabia, ca să apere ceea ce au clădit. Noi cu dumneavoastră ținem în mână pixul, cu care trecem de pe un mal al Prutului pe celălalt, ca pe o sabie nevăzută, pentru că noi suntem puși în situația de a ne apăra ceea ce facem. Eu zic că misiunea scriitorului am văzut-o într-o faptă a lui Nicolae Iorga. Acesta, la începutul secolului trecut, a scris o istorie a Imperiului Otoman în 4 volume, care a fost tipărită și tradusă în cele mai importante limbi europene. Și atunci guvernul Turciei a vrut să-l decoreze cu cea mai înaltă distincție a Imperiului Otoman, dar marele istoric a spus următorul lucru: nu vreau să-mi dați cea mai mare distincție a Imperiului Otoman, aș dori să-mi întoarceți drapelul pierdut de Ștefan cel Mare la Valea Albă. Eu cred că este un exemplu pentru oamenii de cultură. Scriitorii, istoricii câte o dată trebuie sau am putea să câștigăm bătăliile pierdute de către politicieni. Asta este misiunea noastră. Și această caravană care astăzi ia naștere aici, la Roman, vorbește că acest oraș devine o capitală culturală și chiar voiam să rostesc în mod special că nu există provincii culturale decât poate la București și Chișinău. În rest, niște orașe în care activează mari scriitori nu pot fi provincii culturale. Și chiar mă gândeam: ați putea vorbi de Iași, secolul 19, în care scria Eminescu, că era provincie culturală sau orașul în care a scris Bacovia, Bacăul, că a fost provincie culturală? Am ajuns la Tecuci, nu prea demult, unde a trăit Conachi, care este cel mai important scriitor al primei jumătăți a secolului XX înainte de Alecsandri. Tecuci a fost pe vremea lui Conachi o provincie culturală? Mai multă provincie culturală există în capitale, unde provincia este crasă, acolo unde e și mediocritatea crasă. Dar niște orașe din provincie, pentru că vreau să salut provincia culturală românească, pentru că în fiecare oraș mare din Țară, scris cu majuscule, există importante reviste culturale, importante reviste literare, care nu sunt mai puțin importante decât cele care se editează la București sau la Chișinău. Aș vrea să salut, tocmai de aceea, această mână de intelectuali din orașul Roman, care au avut benefica inițiativă de a fi împreună, de a ne aduna scriitorii români în jurul limbii române.

Cadran cultural

Periodic editat sub egida Consiliului Județean Bacău

Director: Petre Vlase

Redactor-șef: Cornel Galben

Colectivul de redacție:

Ioan Dănilă, Ion Fercu, Anișoara Macor, Dan Sandu

Redacția: Ansamblul Folcloric „Busuiocul”, 600266 Bacău, Str. Troțuș 6A

Tel./fax: 0234523357, 0740467908, 0740370665

e-mail: cadrancultural@gmail.com

ISSN 2601-5781, ISSN-L 2601-5781